

Totuudesta ideologian valtaan

Arendtilainen tarkastelu totuudenjälkeisestä politiikkatylistä

Valtio-oppi

Kandidaatintutkielma

Laatija:

Sara Putkonen

10.11.2025

Turku

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Valtiotieteiden kandidaatti, valtio-oppi

Tekijä: Sara Putkonen

Otsikko: Otsikko

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Anna Kronlund

Sivumäärä: 39 sivua

Päivämäärä: 10.11.2025

Tässä kandidaatintutkielmassa sovellan Hannah Arendtin *faktuaalisen totuuden* käsitettä totuudenjälkeisen politiikan (Lee McIntyren teoretisointia noudatellen) tutkimukseen. Argumenttiani tukeakseni lainaan käsitteistöä Norman Fairclough’lta ja Michel Foucault’lta, jotta voin tarkastella ideologian ja vallan rooleja ilmiön tutkimuksessa. Rakennan argumenttini eri teorioiden nojaan ja niitä yhdistelemällä muodostan lopuksi arendtilaisen tulkinnan siitä, mitä totuudenjälkeinen politiikka ja totuudenjälkeinen poliittinen puhe merkitsevät.

Tutkielmani tavoitteena on argumentin rakentamisen kautta osoittaa, että totuudenjälkeisessä politiikkatyylissä valta siirtyy toimijalta ideologialle, kun faktoja valikoidaan ja muokataan hyväksyttäväksi ideologiaan nojaten. Ideologia siis nousee merkittävämmäksi osaksi politiikan todellisuuden rakentamista kuin todennetusti tapahtuneet asiat eli Arendtin käsitteellistämät faktuaaliset totuudet.

Avainsanat: Hannah Arendt, Lee McIntyre, totuudenjälkeinen politiikka, ideologia, faktuaalinen totuus, politiikanteoria

SISÄLLYSLUETTELO

<i>1 – JOHDANTO</i>	1
<i>2 – TUTKIMUKSEN TAUSTAA</i>	3
<i>3 – HANNAH ARENDTIN POLIITTINEN AJATTELU JA FAKTUAALINEN TOTUUS</i>	6
<i>3.1 HANNAH ARENDTIN POLIITTINEN AJATTELU</i>	6
<i>3.2 FAKTUAALINEN TOTUUS</i>	9
<i>3.3 VALEHTELU JA VALHEET</i>	13
<i>3.4 FAKTUAALINEN TOTUUS POLITIIKAN PERUSTANA</i>	15
<i>4 – TOTUUDENJÄLKEINEN POLITIIKKATYILI</i>	16
<i>4.1 TOTUUDENJÄLKEINEN POLITIIKKA</i>	16
<i>4.2 DISKURSSITEOREETTINEN NÄKÖKULMA</i>	20
<i>5 – ARENDT JA TOTUUDENJÄLKEISYYS</i>	22
<i>5.1 FAKTUAALINEN TOTUUS POLITIIKAN INFRASTRUKTUURINA</i>	23
<i>5.2 IDEOLOGIA TODELLISUUDEN HALLINNASSA</i>	26
<i>5.3 TOTUUDEN PUHUMINEN POLIITTISENA TOIMINTANA</i>	28
<i>6 – JOHTOPÄÄTÖKSET</i>	31
<i>LÄHDELUETTELO</i>	34

1 – JOHDANTO

Syyskuussa 2018, lähes vuosi sen jälkeen, kun hurrikaani Maria aiheutti valtavia tuhoja Puerto Ricossa, George Washingtonin yliopisto totesi tutkimuksessaan, että myrskyn seurauksena noin 3000 ihmistä olivat menettäneet henkensä (Milken Institute of Public Health 2018). Pian tämän jälkeen istuva republikaanipresidentti Donald Trump julkisesti kielsi tutkimuksen tulokset, ja väitti numeroiden olevan demokraattipuolueen manipuloimia hänen maineensa tahraamiseksi (Holpuch 2018). Empiirisestä todistusaineistosta, valtavasta kuva-aineistosta ja Puerto Ricon viranomaisten lausunnoista huolimatta esitetty Trumpin väite kuitenkin syrjäytti vakiintuneen ja todetun faktan ja se omaksuttiin (puolue-)poliittiseksi uskomukseksi. Kuolemantapausten määrä, joka on näennäisesti yksiselitteinen tosiasia, muuttui kiistanalaiseksi politikoinnin välineeksi.

Tämä tapaus on esimerkki laajemmasta ilmiöstä, jota kuvaan totuudenjälkeiseksi politiikaksi. Tällöin faktojen paikkansapitävyys väistyy poliittisen hyödyn ja tunneperäisen vakuuttelun tieltä (ks. mm. McIntyre 2018, Hyvönen 2018a; 2018b). Tällaisissa tilanteissa todellisuuden ja narratiivin välinen raja hämärtyy, ja julkinen keskustelu alkaa menettää jaetun faktapohjansa.

2020-luvulle tultaessa termi *totuudenjälkeinen politiikka* on noussut poliittisten ja filosofisten keskusteluiden aiheeksi. Ilmiötä on käsitelty niin akateemisessa kuin journalistisessa kontekstissa (mm. McIntyre 2018, Hyvönen 2018a ja 2018b, Farkas & Schou 2018). Kasvava välinpitämättömyys faktojen paikkansapitävyyttä kohtaan sekä emotionaalisten ja ideologisten narratiivien aiempaa suurempi valta-asema ovat herättäneet kysymyksiä demokratian poliittisten olosuhteiden perustaa koskevista kysymyksistä (Hyvönen 2018a, s. 33). Kun tosiasioita kohdellaan mielipiteinä ja totuutta näkökulmakysymyksenä, mitä jää jäljelle poliittisen elämän edellyttämästä yhteisestä maailmasta?

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen, *miten Hannah Arendtin faktuaalisen totuuden teoretisointi ja poliittinen ajattelu julkisesta tilasta auttavat ymmärtämään totuudenjälkeistä politiikkatyöliä*. Arendt on yksi merkittävimmistä 1900-luvun politiikanteoreetikoista ja hänen työnsä käsittelevät politiikan mahdollisuuksia tilannelähtöisesti. Koska tutkielmani on luonteeltaan teoreettinen, ei minulla ole käytössä *aineistoa*, jolle voisin suoraan *esittää* tutkimuskysymyksen tai -kysymyksiä. Sen sijaan argumentoin ja keskustelen politiikanteoreettisten käsitteiden sekä teorioiden kanssa. Tutkimukseni tavoitteena on siis *esitellä Hannah Arendtin poliittista ajattelua ja suhteuttaa siitä nousevia käsitteitä*

totuudenjälkeiseen politiikkaan. Tavoitteenani on myös muodostaa synteesi siitä, mitä totuuden puhuminen politiikassa on totuudenjälkeisen politiikan kontekstissa.

Hannah Arendtin poliittista ajattelua on tutkittu ja luettu eri konteksteissa, kuten myös totuudenjälkeisen politiikan termein (mm. Hyvönen 2018a, 2018b; Disch 1993, Selberg 2021, Enaudeau et al. 2017). Kuten Selberg (2021, s. 247) on huomauttanut, usein tutkimuksessa ei ole pohdittu totuudenjälkeisen politiikan [paradoksaalista] vetoamista totuuteen.

Totuudenjälkeistä politiikkaa tutkinut Lee McIntyre on luonut kirjassaan *Post-Truth* (2018) merkittävää teorisointia ja käsitteellistystä ilmiöstä episteemiseltä¹ näkökannalta. Termillä totuudenjälkeinen politiikka viitataan sellaiseen politiikkatyylisiin, jossa poliittisia päätöksiä ohjaavat ensisijaisesti tunteet ja identiteettiin perustuvat uskomukset (McIntyre 2018, s. 13). Arendtin ja McIntyren analyysiä täydennetään diskurssiteorian käsitteillä (ks. luku 2; Foucault 2001, 2011, 2014; Fairclough 1995, 1989). Arendtin ja totuudenjälkeisen politiikan yhdistämisessä Foucault'n ja Fairclough'n käsitteet auttavat rakenteellistamaan argumenttiani ja kirkastamaan ideologian roolia vallankäytön osana.

Tutkielmani sijoittuu politiikanteorian ja poliittisen filosofian tutkimusaloille. Poliikanteorian tutkimuksessa totuudenjälkeistä politiikkaa on usein tutkittu kommunikaation tai epistemologian lähtökohdista. Tämän tutkielman lähtökohtana on politiikanteoreettinen keskustelu politiikan ja totuuden suhteesta empirian tarkastelun sijaan. Argumentillani rakennan mahdollisuuksia totuuden ja ideologian ymmärtämiseen totuudenjälkeisen politiikan viitekehyksessä sekä diskurssissa. Tutkielmani on siis luonteeltaan teoreettinen, jossa vertaillaan ja tulkitaan eri teoreetikkojen käsitteitä; tässä totuuden, ideologian ja vallan suhteesta. Kyseessä on analyttinen katsaus aiheita käsitteleviin teorioihin, jolla haluan tuoda esille totuudenjälkeisen politiikan suhtautumista puheen totuusarvoon ja -väitteisiin.

Tässä tutkielmassa haluan analysoida totuudenjälkeistä politiikkaa politiikan ilmiönä. Tutkin Hannah Arendtin poliittista ajattelua nykypäivän politiikan kontekstissa, ja analysoin diskurssiteoreettisten käsitteiden avulla sitä, miten Arendtin ajattelu totuudesta vertautuu totuudenjälkeisen politiikan diskurssiin. Arendtin ajattelussa totuuden ja politiikan välinen jännite (mm. Arendt 2006, s. 226–227) on keskeinen aihe. Hän näkee faktuaalisen totuuden poliittisen elämän välttämättömänä ehtona, mutta samalla haavoittuvaisena poliittiselle

¹ Tietoteoria; ”Mitä voimme tietää? Miten tieto on mahdollista? Mitä on tiedollinen oikeutus? Mikä tekee uskomuksista oikeutettuja?” (Lammenranta, 2014)

välineistämiseksi (ibid.). Tämä tekee hänen teoriastaan hedelmällisen välineen totuudenjälkeisen politiikan tarkasteluun. Tutkielmassa siis käytännössä luetaan McIntyren totuudenjälkeisen politiikan määritelmää Arendtin kautta täydentäen analyysiä diskurssien käsitteistöllä.

Esittelen ensin vielä hieman tutkimuksen taustaa. Kolmannessa kappaleessa esittelen Hannah Arendtin poliittista ajattelua, ja tarkastelen läheisesti hänen faktuaalisen totuuden käsitettään (engl. *factual truth*). Neljäs kappale käsittelee totuudenjälkeistä politiikkaa, sekä muodostaa kuvan politiikkatyölin keskeisistä piirteistä. Viides kappale esittelee tutkielman keskeisen teoreettisen argumentin, jonka olen jakanut kolmeen osaan; 1) faktuaalinen totuus politiikan infrastruktuurina, 2) ideologia todellisuuden hallinnassa ja 3) totuuden puhuminen poliittisena toimintana. Tutkielman viimeinen kappale pohtii argumentin sisältöä ja kontekstoi tutkielmaa.

Tutkielmani argumentoi, että *totuudenjälkeinen politiikka ilmiönä ei ole ainoastaan tiedollinen kriisi, vaan se merkitsee rakenteellista muutosta poliittisen todellisuuden ehdoissa*. Nämä muuttuneet ehdot sisältävät huomion siitä, miten ei-totuudenjälkeisessä poliittisessä kontekstissa totuuden puhuminen ei ole poliittista, muuntuu poliittiseksi teoksi ja itse politiikan mahdollisuuden puolustamiseksi. Arendtilaisen linssin läpi katsottuna huomataan, että kun faktuaalinen totuus menettää poliittisen funktionsa, ideologia valtaa tämän roolin diskurssin kautta ja muuntaa totuuden puhumisen itsessään poliittiseksi toimeksi. Näin ollen tutkielma ei pyri yhtenäistämään Arendtin ja McIntyren totuuskäsityksiä, vaan hyödyntämään niitä rinnakkain, jotta voin valottaa totuuden roolin erilaisia ulottuvuuksia totuudenjälkeisessä politiikassa.

2 – TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Useissa eri tieteellisissä keskusteluissa on esitetty, että länsimainen demokratia on joko kriisissä tai sen partaalla (ks. esim. Levitsky & Ziblatt 2018; McIntyre 2018; Farkas & Schou 2018, s. 1–3). Demokratian rapautuminen on todettu usein eri mittarein niin Euroopassa kuin muissakin vakiintuneissa demokratioissa (V-Dem 2024, s. 6–9). Kirjassaan *How Democracies Die* (2018) Levitsky ja Ziblatt esittävät syitä modernin demokratian rapautumiselle. Heidän mukaansa demokratiat haurastuvat näkymättömin askelin. Kansan valitsevat poliitikot siis ovat tuhoamassa demokraattisia valinnan muotoja, joilla heidät on itsensä valittu (ibid., s. 9). He kuvaavat tätä ”*lailliseksi rapauttamiseksi*” (s. 11); vallan eliitit siis toimillaan ja ylimielisellä suhtautumisella demokratian pysyvyyteen aiheuttavat jatkuvaa etäntymistä demokraattisista prosesseista. Demokratia voidaan esittää epämuodollisena infrastruktuurina,

jonka normit ja kirjoittamattomat säännöt ovat ns. pehmeästi vartioituja (engl. *soft guardrails*) (ibid., s. 177). Levitsky & Ziblatt jopa vertaavat Yhdysvaltojen republikaanipuolueen toimintaa autoritaarisen puolueen skriptiin, eli toimintamalliin, jossa tavoitteena on muovata uutta poliittista kulttuuria saavuttaen demokratian kestokyvyn (ibid., s. 177).

Kuten Hyvönen (2018a, mm. s. 31, 33) toteaa, totuudenjälkeinen politiikka on myötävaikuttanut demokratian toteutumisen hankaloitumiseen. Hän esittää, että totuudenjälkeinen poliittinen puhe johtaa ja myös osin tavoittelee demokraattisen debatin pysäyttämistä totuuden roolin pienentämisellä julkisessa diskurssissa (ibid., s. 33).

Totuudenjälkeinen politiikka siis on yksi mahdollisista demokratian rapautumisen taustalla vaikuttavista mekanismeista ja virtauksista. Arendtin keskeinen analyysi koskee totalitaarista valtiota ja totalitarismia. Arendtille demokratia, vapaa politiikan toteutuminen, on siis ikään kuin lähtöpiste, jonka rikkoutumista totalitarismin analyysi hahmottaa. Hän ei niinkään töissään keskity demokratian ja demokraattisen yhteisön hahmotteluun.

Tässä tutkielmassa tulkiten totuudenjälkeisen politiikan politiikkatyylinä. Poliittikkatyylillä (politiikan tyyli; engl. *political style*) lähentelee diskurssin ja retoriikan käsitteitä, mutta tässä yhteydessä tarkennan sitä Benjamin Moffittin määritelmän mukaisesti: ”*ruumiillistettujen, symbolisesti välitettyjen esitysten repertuaarit, jotka on tarkoitettu yleisöille, jotka ovat tottuneet luomaan ja navigoimaan niitä valtakenttiä, jotka muodostavat politiikan, ulottuen hallinnon alalta jokapäiväiseen elämään*” (Moffitt 2016, s. 28–29; oma suom.)². Nämä eri esiintymisen ja puhumisen muodot luovat vallankäytön tilanteissa jatkuvasti samanlaisen vaikutelman politiikan toiminnasta. Esimerkiksi tutkielmaani sovellettuna Moffittin käsite tarkoittaa totuudenjälkeisen politiikan *tyyliä*, jossa retorisiin ja narratiivisiin keinoin vähätellään totuuden ja osittain myös tieteen merkittävyyttä sekä oikeellisuutta. Käsite lainaa retoriikan, poliittisen filosofian ja poliittisen sosiologian aloilta (ibid., s. 29) muodostaen laajan ymmärryksen siitä, mitä totuudenjälkeinen politiikka on. Poliittikkatyylillä on siis laaja-alainen käsite, jonka alle totuudenjälkeinen politiikka voidaan asettaa. Samaa käsitettä on sovellettu myös populismin tutkimukseen (ks. ibid.). Poliittikkatyylillä on käsitteenä helposti pakeneva, mutta tässä tutkielmassa viitataan sillä *politiikan tekemisen tapaan* (Knight 1998, s. 225). Poliittikkatyylillä liittyy toistuviin kuvioihin (Moffitt 2019, s. 33), joita poliitikko noudattaa; se sisältää niin retorisia, narratiivisia kuin performatiivisia ulottuvuuksia.

² ”*the repertoires of embodied, symbolically mediated performance made to audiences that are used to create and navigate the fields of power that comprise the political, stretching from the domain of government through to everyday life*” (Moffitt, 2016, s. 28–29)

Tutkielmani pyrkii osiltaan vastaamaan tähän huomioon demokratian rapautumisesta. Autoritaaristen piirteiden nousu Levitskyn ja Ziblatin kuvaamana löytää yhtymäkohtia Hannah Arendtin nostamaan keskusteluun valheista politiikassa ja toisaalta faktan roolista politiikassa. Siksi muodostan tutkielman keskeisen argumentin totuudenjälkeisen politiikan ja Hannah Arendtin poliittisen ajattelun ympärille. Hannah Arendtin poliittinen ajattelu on laajalti luettua, ja hänet on tunnustettu yhdeksi 1900-luvun tärkeimmiksi politiikanteoreetikoiksi. Hänen työnsä käsittelevät usein politiikan mahdollisuuksia (Hyvönen 2017). Arendtin poliittisessa ajattelussa totuudella ja totuusväitteillä on hyvin oleellinen rooli jopa *poliittisen* määrittelyä myöten, joten siksi hänen ajatuksensa sopivat tähän tutkimustarpeeseen vastaamiseen. Arendtin esittämä totuuden ja politiikan paradoksaalinen suhde (mm. Arendt 2006, s. 227–228; myös Selberg 2021, s. 247) ei ole ainoastaan 1900-luvun totalitaaristen liikkeiden ongelma, vaan samanlaisia piirteitä ilmenee myös nykyajan moderneissa demokratioissa (Selberg 2021, s. 189). Tutkielma siis hakee yhtä selitystä arendtilaisen poliittisen ajattelun avulla sille, miksi länsimainen liberaali demokratia on rapautumassa.

Totuudenjälkeisen politiikkavirtauksen ymmärtäminen edellyttää käsitteellistä analyysin syvyyttä, joka ylittää pelkän faktantarkistuksen näkökulman, sillä siinä paljastuu muutos siinä, miten poliittinen todellisuus rakentuu ja miten jaettu maailma säilyy. Hannah Arendtin ajattelu tarjoaa tähän käsitteitä ja välineitä faktuaalisen totuuden ja vallan suhteen tarkasteluun. Erityisen keskeinen on Arendtin huomio siitä, että jaettu todellisuus on haavoittuvaista poliittisen toiminnan kohteena.

On kuitenkin otettava huomioon, että Arendtin ja McIntyren käsitteet totuudesta eivät ole identtisiä toisiinsa nähden. McIntyre tarkastelee faktoja episteemisenä kysymyksenä, siinä missä Arendt ymmärtää faktuaalisen totuuden poliittisen todellisuuden perustana, joka on olemassa mielipiteistä riippumatta. Tässä tutkielmassa näitä käsitteitä ja käsityksiä asetetaan dialogiin toistensa kanssa, eikä samaisteta, jotta voidaan tarkastella totuuden roolia poliittisen todellisuuden rakentumisessa eri teoreettisista näkökulmista.

Arendtin politiikanteoreettinen kirjoitus on tilannelähtöistä ja omalla tavallaan reaktiivista, joten olen tämän tutkielman tueksi ottanut myös konkretiaa kuvaavia käsitteitä vakiintuneilta diskurssitutkimuksen alan teoreetikoilta. Näin pystyn tekemään tarkkanäköisen argumentaation Hannah Arendtin ajattelun pohjalta nykypäivän ilmiöstä. Michel Foucault'n ja Norman Fairclough'n käsitteistö vallan, ideologian ja totuuden suhteesta sekä toisaalta

totuuden puhumisen luonteesta mahdollistavat syvemmän keskustelun McIntyren ja Arendtin teorioiden välillä.

Hannah Arendtin poliittinen ajattelu ja teoretisoinnit avaavat tälle tutkielmalle tilaisuuden osallistua tieteenalan keskusteluun totuudenjälkeisestä politiikasta. Nojaan tässä tutkielmassa vahvasti Lee McIntyren (2018) tutkimukseen totuudenjälkeisestä politiikasta, sillä McIntyren määritelmään totuudenjälkeisestä politiikasta viitataan useiden eri tutkijoiden toimesta ns. ensimmäisenä määritelmänä, jota myöhemmät tutkimukset täydentävät (mm. Hyvönen 2018a, 2018b; Mielikietsev 2018; Newman 2019). Jotta pystyn argumentoimaan perustellusti totuudenjälkeisestä politiikasta ja sen ilmiöistä, lainaan käsitteistöä diskurssiteoreettiselta tutkimuskentältä (Foucault, Fairclough). Tämä pohja mahdollistaa sen, että voin tarkastella näitä ilmiöitä kokonaisuuksina, mutta myös tarjota uusia vaihtoehtoja sille, miten teoreettinen keskustelu asian ympärillä voi edetä.

3 – HANNAH ARENDTIN POLIITTINEN AJATTELU JA FAKTUAALINEN TOTUUS

Tutkielmani nojaa Hannah Arendtin poliittiseen ajatteluun ja käsitteistöön. Esittelen seuraavaksi hänen laajasta tuotannostaan tälle tutkielmalle keskeisimmät teokset sekä käsitteet. Nojaan vahvasti esseisiin *Truth and Politics* (Arendt 2006)³, *Lying in Politics* (Arendt 1972) sekä hänen keskeisimpänä pidettyyn teokseensa *Vita Activaan* (Arendt 2002)⁴. Näissä esseissä Arendt esittelee faktuaalisen totuuden käsitteen ja laajentaa sen sovellusalaan myös valehtelun määrittelyn kautta. Arendt käsittelee totuutta myös muissa teoksissaan, mutta keskittyy niissä sen rooliin jonkin toisen ilmiön taustalla; esimerkiksi puhuessaan *poliittisesta* hän tarkastelee *totuutta* poliittisen mahdollistajana. Keskittymällä edellä mainittuihin materiaaleihin pystyn tekemään tarkan käsitteenmuodostuksen ja käymään keskustelua muun teorian kanssa.

3.1 HANNAH ARENDTIN POLIITTINEN AJATTELU

Poliitikanteoreetikko Hannah Arendt (1906–1975) on käsitellyt tuotannossaan puheen, totuuden ja faktojen suhdetta poliittiseen sekä poliittiseen toimintaan. Hänen teksteissään käsitellään tapahtumalähtöisesti eri politiikan ilmiöitä, keskeisenä kysymyksenään aina pohdinta politiikan merkityksestä ja sen mahdollisuuksista. Arendtin tulokulmana on usein

³ Alkuperäinen julkaisu vuodelta 1967, ja myöhemmin muokattuna kirjassa *Between Past and Future* laajennetussa muodossaan vuonna 1968.

⁴ Alkuperäinen julkaisu vuodelta 1958.

asioiden tarkastelu ihmisten välisen maailman (välitila) näkökulmasta, ja hän päätyy korostamaan vastauksissaan pluralismin⁵, moninaisuuden ja toiminnan käsitteitä.

Jotta Arendtin totuuskäsitystä voidaan tarkastella systemaattisesti tämän kandidaatintyön puitteissa, on olennaista tehdä lyhyt katsaus hänen poliittiseen ajatteluunsa ja sen keskeisiin teemoihin.

Keskeinen käsite Hannah Arendtin poliittisessa ajattelussa on *moninaisuus*. Arendtin moninaisuuskäsite ulottuu ainoastaan ihmisiin; se on ainoastaan ihmiselle mahdollinen ominaisuus (Arendt 2002, s. 7). Moninaisuus tarkoittaa ihmisten paradoksaalisesti ainoaa yhdistävää tekijää, eli jokaisen ainutlaatuisuutta (Hyvönen 2017). Juuri moninaisuus on kaiken politiikan perusta (*conditio per quam*), mahdollistaja ja lähtökohta, eikä sen pelkkä välttämätön ehto: ”ihmiset, ei Ihminen, asuvat maassa ja asuttavat maailmaa” (Arendt 2002, s. 7). Moninaisuus siis on politiikan olemassaolon riittävä ehto; se on ehto politiikan olemassaololle. Ilman moninaisuutta ei politiikan mahdollisuuttakaan ole olemassa. Aristoteleesta poiketen⁶, Arendtin politiikkakäsityksen mukaan ihminen vain ihmisenä on epäpoliittinen (Arendt 2007, s. 95), ja politiikka syntyy ihmisten välille. Poliittikka siis on kouriintuntuvasti ihmisten ulkopuolella, ja luonnollisesti julkisen alueella. Keskeistä Arendtille on myös toiminnan (eng. *action*) analysointi.

Moninaisuus ja toiminta kietoutuvat toisiinsa hyvin perustavanlaatuisesti, ja toiminnan analysointi onkin Arendtin poliittisen ajattelun tärkeimpiä kulmakiviä. Kuten vapaus ja moninaisuus, on toimintakin ainoastaan ihmisen ominaisuus, sillä toimintaa ilmenee ainoastaan niillä, joilla ilmenee moninaisuutta (ks. yllä). Toiminnan ympärille keskittyy koko poliittinen elämä, ja se muodostaa *vita activan* korkeimman toteutumisen muodon (d'Entrèves 1993, s. 69). Toimintaa arvioidaan sen perusteella, miten se paljastaa toimijan identiteetin, vahvistaa maailman todellisuutta, toteuttaa vapautemme ja antaa olemassaolollemme merkityksen (ibid., s.70).

Tunnetuimmassa teoksessaan Totalitarismin alkuperät (*The Origins of Totalitarianism*, alkup. 1951) Hannah Arendt käsittelee totalitarististen liikkeiden syntyä, nousua ja vallassa pysymisen mekanismeja. Keskeistä tämän kandidaatintutkielman kannalta on hänen teoriansa ideologian, valheen ja propagandan yhteydestä todellisuuskuvaan. Arendtin ideologiakäsitys

⁵ Moniarvoisuuden korostaminen yksiarvoisuuden sijaan. (ks. Tieteen termipankki, 2025a)

⁶ Aristoteleelle politiikka on ihmiselle olemuksellista (Aristoteles, 2012a, 1253a1) ”Ihminen on poliittinen eläin”, siinä missä Arendtille politiikka on olemuksellista (engl. essential) ihmisten väliselle kanssakäymiselle ja myös ihmisten välisten suhteiden rakentumiselle.

on kolmijakoinen: 1) ideologia selittää, mikä tulee olemaan, mikä syntyy ja häviää, 2) ensiksi mainittu ominaisuus muuttuu kokemuksesta itsenäiseksi, eikä enää opi uutta sekä 3) ideologioiden sisäinen mekaniikka ajaa poliitikot toteuttamaan itse annettuja ennustuksia (Arendt 2004, s. 606–607). Erityisen kiinnostavaa tutkielmalleni tässä on kohta 2, jossa Arendt esittää, että ideologinen ajattelu irrottautuu (vapautuu) aistein havaitusta todellisuudesta, sillä ideologia on nimensä mukaisesti ”*yhden idean logiikka*” (Arendt 2004, s. 604); johdonmukainen tahtotila korvata monimutkainen empiirinen todellisuus fiktiivisellä ideologisella rakennelmalla (ibid., myös Hyvönen 2017). Tätä tukemaan totalitaarinen hallinto tuottaa propagandaa (Arendt 2004, s. 607), joka vahvistaa tämän uuden fiktiivisen todellisuuden roolia ja mahdollistaa faktapohjaisen todellisuuden syrjäyttämisen sen tieltä. Tässä konkretisoituu aiemmin esitelty kolmas totalitaarisen ideologian osa. Arendt toteaaakin, että ”*paras totalitaarisen hallinnon alainen kansalainen ei välttämättä ole se kaikista ideologisesti vakuuttunein natsi tai kommunisti, vaan ne ihmiset, joille faktan ja fiktion sekä totuuden ja väärän erottelut eivät ole enää olemassa*”⁷ (Arendt 2004, s. 474).

Siirtyen pois totalitarismin kontekstista Arendt käsittelee julkista tilaa, maailmaa, välitilaa ja politiikkaa rinnakkain. Poliittisen puheen roolin ymmärtämiseksi esittelen lyhyesti Arendtin keskeisiä huomioita edellä mainittuihin liittyen.

Ihminen elää yhtäaikaaisesti näkyvässä ”*tavallisessa maailmassa*” sekä yhtä lailla muiden kanssa jaetussa ”*kanssamaailmassa*”. Tämän todellinen merkitys avautuu, kun maailma kytkeytyy julkiseen tilaan. Julkisessa tilassa ihmiset luovat toimimalla ja puhumalla jaetun, merkityksellisen maailman. (Hyvönen 2017, Tömmel et al. 2025). Jaettu maailma vaatii siis erilaisia näkökulmia. Arendtin mukaan jaetun maailman loppu on tullut, kun se nähdään vain yhdestä näkökulmasta ja kun sen sallitaan näyttäytyä vain yhdestä näkökulmasta (Arendt 2002, s. 63). Ainoastaan pluralistista näkökulmasta kumpuava keskustelu voi siis taata maailman reaalisuuden. Mikäli jaetusta maailmasta ei olisi mahdollista puhua, sen muodostamat viiteyhteydet katoaisivat ja maailmasta tulisi kokoelma erillisiä, toisiinsa kytkeytymättömiä asioita (Hyvönen 2017; Tömmel et al. 2025).

⁷ ”The ideal subject of totalitarian rule is not the convinced nazi or convinced communist, but people for whom the distinction between fact and fiction (i.e. the reality of experience) and the distinction between true and false (i.e. the standards of thought) no longer exist” (Arendt 2004, s. 474)

Maailman objektiivisuus siis syntyy faktuaalisten⁸ totuuksien muodostamasta pohjasta, joka on jaettujen kokemusten synnyttämä. Kun näistä jaetuista kokemuksista puhutaan yhteisillä sanoilla, on politiikan vaatiman moninaisuuden mahdollista olla olemassa.

3.2 FAKTUAALINEN TOTUUS

Hannah Arendt erottelee totuuden erilaisia tyyppejä esseessään *Truth and Politics* (Arendt 2006) ja jalostaa ajatuksiaan esseessä *Lying in Politics* (Arendt 1972). Hän jakaa totuuden kahteen pääläjiin; faktaan sekä logiikkaan (Nelson 1978, s. 278; Arendt 2006, mm. s. 232). Tässä kandidaatintutkielmassa kiinnityn faktuaalisen totuuden määritelmään, sillä faktuaalisella totuudella, *tosiasioilla*, on Arendtin mukaan erityinen hauraus ja perustavanlaatuinen luonne suhteessa jaettuun todellisuuteemme (Arendt 2006, s. 227; s. 233–234). Arendtin kuva poliittisesta todellisuudesta muodostuu/pohjautuu faktuaalisiin totuuksiin, joiden päällä/lomassa politiikka operoi. Arendtin erottelu faktuaalisen, rationaalisen ja filosofisen (sekä osin tieteellisen) totuuden välillä ei luo vastakkainasettelua tieteelliselle ja faktuaaliselle totuudelle, vaan viittaa tarkemmin niiden toimintaympäristöjen erilaisuuteen. Faktuaalinen totuus liittyy poliittiseen maailmaan (Arendt 2006, s. 277) ja jaettuun maailmaan, kun taas tieteellinen ja rationaalinen totuus operoivat argumentaation, empirian ja päättelyn parissa. Tässä tutkielmassa myöhemmin esiteltävä totuudenjälkeinen politiikka ymmärretään ilmiönä, joka uhkaa nimenomaan faktuaalista totuutta ja jaettua maailmaa.

Arendtin mukaan poliittisesti relevanteimmat totuudet ovat faktuaalisia (Arendt 2006, s.277). Faktuaaliset totuudet (faktat; *factum* [lat.]: tapahtunut asia, tapahtumat) ovat luonteeltaan sellaisia, että julkinen yleisö tai niin sanottu *julkiso* (eng. *public*) tietää niistä tai kykenee siedettävällä vaivalla selvittämään se tietoonsa (ibid.). Faktuaalinen totuus syntyy aistien havaitsemien asioiden perusteella, aistit synnyttävät totuuksia havainnoimalla tapahtuneita asioita ja todistamalla niitä kuitenkin mitään lisäämättä (Arendt 1978, s. 57; Arendt 2006 s. 233). Faktuaalinen totuus voi olla esimerkiksi jokin tapahtuma: johdannossa esittelin hurrikaani Marian kuolleisuustilastoja. Tässä esimerkissä faktuaalinen totuus on nyt se, että todennetusti ja todennettavasti noin 3000 ihmistä menetti henkensä hurrikaanin aikana ja sen aiheuttamien tuhojen takia. Tälle on todistus (mm. silminnäkijät, selvinneet, avustustyöntekijät; toisaalta valtion eri laitokset, jotka tilastoivat kuolemia), jotka ovat

⁸ Käsite *faktuaalinen* (factual) voidaan suomentaa myös käsitteeksi *tosiasiallinen*. Tässä tutkielmassa haluan selkeyden vuoksi välttää sanaa *tosiasiallinen* sen konnotaation sävyjen takia. Faktuaalisen käsitteellä korostan sitä, että tässä tutkielmassa ei ole kyse tosiasioista sanan *maalaisjärkeä* korostavassa mielessä.

luotettavasti raportoineet kohtaamistaan asioista. Julkinen yleisö voi helposti tai pahimmillaan siedettävällä vaivalla selvittää, mitkä nämä todistukset ovat. Faktuaalinen totuus on siis se, että tapahtui niin, että noin 3000 ihmistä menettivät henkensä.

Rationaaliset totuudet sen sijaan ovat totuuksia, jotka liittyvät *'mielen elämään'* (eng. life of the mind), eli ihmisen ajatustyöhön (Hyvönen 2018a, s. 35). Faktuaalinen totuus siis syntyy moninaisten ihmisten toimista ja jaetuista kokemuksista; ne ovat siis kontingenteja⁹ suhteessa toimintaan. Tämä faktuaalisten totuuksien kontingentti luonne selittyy Arendtille siten, että ne ovat asioita, jotka ovat mahdollisia, mutta eivät välttämättömiä seurauksia jostain toisesta asiasta. Arendt jättää siis tässä tilaa ihmisten kyvyille aloittaa uutta (syntyväisyys¹⁰, toiminta; ks. Arendt 2002) ja täysin ennustamatonta. Ihmisen kyky toimia ja aloittaa johtaa siihen, että tulevia tapahtumia ei voida koskaan täysin ennustaa, vaikka nykyhetken vallitseva asiantila olisi hyvinkin perinpohjaisesti tiedossa; ihmisen toiminta on ennustamatonta ja arvaamatonta, muttei täysin sattumanvaraista.

Arendt antaa esseessään *Truth and Politics* kaksi esimerkkiä faktuaalisista totuuksista, jotka ovat perustavanlaatuisia ja yksinkertaisia. Esimerkkien avulla hän havainnollistaa faktojen haurautta sekä kontingenssia; vaikka ensimmäisen maailmansodan syistä voidaan kiistellä, asia on niin, että Saksa hyökkäsi Belgiaan ensimmäisessä maailmansodassa eikä toisin päin. Aiemmin mainittua tosiasiallisten totuuksien haurautta hän havainnollistaa esimerkillä Neuvostoliiton kirjallisuushistoriasta. Toisin kuin myöhemmässä neuvostohistoriankirjoituksessa sanotaan, oli olemassa mies nimeltään Trotski, jolla oli merkittävä rooli Venäjän vallankumouksessa. (Arendt 2006, s. 227; s. 234). Esimerkeillään hän siis pyrkii havainnollistamaan totalitarismin perustuvia uhkakuvia siitä, miten hallinnot ovat aiemmin pyrkineet muokkaamaan ja poistamaan faktuaalisia totuuksia ihmisten historiallisesta muistista. Näiden faktojen yksiselitteisyys ei tarkoita itsestäänselvyyttä tai ennaltamääräytyneisyyttä (Arendt 1972, s. 6; ks. myös Hyvönen 2018a, s. 35). Juuri tämä ihmisen toiminnan aiheuttama synnynnäinen kontingenssi johtaa siihen, että faktuaaliset

⁹ ”väite on kontingentti, jos se on sekä toteutuva että kumoutuva, ts. se voi olla tosi tai epätosi kontekstista riippuen” (Tieteen termipankki 2025b). Toisin sanoen kontingenssi kuvaa sellaista asiaintilaa, jonka toteutuminen ja toisaalta kumoutuminen ovat mahdollisia, mutta mikään vaihtoehto ei ole toista todennäköisempi tai toisaalta välttämätön.

¹⁰ Arendtin *syntyväisyyden* käsite tarkoittaa sitä, että jokaisen ihmisen syntymän myötä maailmaan syntyy uutta. Ihmisten moninaisuus ja siitä seuraava kyky *aloittaa uutta* johtuvat siitä, että jokaisen syntymän myötä maailmaan tulee jotain täysin uutta. Ihmisen uniikkisuus siis liittyy kykyyn aloittaa (engl. to begin) jotain uutta, joka taas juontuu syntyväisyydestä. (ks. Tömmel et al. 2025; Arendt 2002, s. 17; 176–179).

totuudet ”eivät koskaan ole pakotetun tosia” taikka ”koskaan kiistattomia”¹¹ (Arendt 1972, s. 6).

Syy faktuaalisen totuuden erityislaatuiselle luonteelle on myös Arendtin eksplikoimana se, että toisin kuin filosofinen totuus, se ei vetoa ihmisiin yksilöinä, eikä se ole mielen elämän tuotos (Arendt 2006, ks. myös Hyvönen 2018a, s. 35–36). Faktuaalinen totuus paljastuu toiminnassa ja vuorovaikutuksessa maailman kanssa, siinä missä filosofinen totuus paljastuu ajattelun poistuessa maailmassa (Selberg 2021, s. 244). Ne tilanteet, joissa filosofisesta totuudesta tulee poliittisesti relevantti, johtavat helposti tyranniaan taikka *'itsestään selvien'* faktojen mielipiteellistymiseksi (Hyvönen 2018a, s. 51). Faktat voivat siis vaikuttaa filosofisiin totuuksiin; filosofinen totuus voi keskeyttää toiminnan, ja näin päädytään faktuaalisten totuuksien paljastumiseen tai uuden toiminnan alkuun eli uuden faktan syntyyn (Selberg 2021, s. 244). Koska politiikka on ihmisten välistä yhdessä toimimista, ei yksilöön vetoavalla totuudenlajilla ole samanlaista sijaa kuin kaikkialle ulottuvilla ja intersubjektiivisilla faktuaalisilla totuuksilla. Esittelen seuraavaksi faktojen intersubjektiivisen luonteen.

Faktuaalisilla totuuksilla ei ole erityistä syytä olla sitä mitä ne ovat, vaan faktan luonteen perusta on todistus (mm. Arendt 2006, s. 227; s. 233–234). Tosiasiat tarvitsevat todistuksia tullakseen muistetuiksi ja luotettavia todistajia vakiintuakseen ja löytääkseen turvaton asumuksensa ihmisten asioiden alueella (Arendt 1972, s. 6). Faktat siis syntyvät jaetuista kokemuksista, eikä yksi ihminen voi synnyttää subjektiivisuudessaan faktuaalista totuutta. Arendtin mukaan faktuaalinen totuus sijaitsee nimenomaan aistien todistuksessa (Arendt 1978, s. 57; ks. myös Burdman 2017, s. 489–491). Fakta (=faktuaalinen totuus) on siis luonteeltaan intersubjektiivinen: se syntyy ihmisten välille ja perustuu luotettaviin todistuksiin. Täydestä objektiivisuudesta fakta eroaa siltä osin, että fakta perustetaan (engl. establish) muiden jaettujen todistusten nojalta, jotka perustuvat yhteiseen kokemukseen.

Juuri tästä syystä sekä sen kontingentista luonteesta johtuen faktuaalisilla totuuksilla on erityinen hauraus. Siinä missä rationaalisen totuuden saavutuksia voidaan synnyttää samanlaisina uudelleen, ei faktuaalisia totuuksia, tapahtumia; toimintaa, ole enää saatavissa takaisin samassa muodossa niiden menettämisen jälkeen (Arendt 2006, s. 238; ks. myös Hyvönen 2018a). Faktojen hauraus siis johtuu niiden olemassaolon mahdollistajista; kertojista ja muistista.

¹¹ ”No factual statement can ever be beyond doubt [...] they are never compellingly true” (Arendt 1972, s. 6)

Tapahtumien havainnointi tapahtuu kehon silmillä eikä mielen työllä (Burdman, 2017, s. 489), jolla Arendt kuvaa sitä, että ajatustyö liittyen tapahtuneeseen (mm. mielipiteen muodostaminen) ei ole enää paljasta faktuaalista totuutta, vaan on osa mielen elämää. Näin syntyy erotus mielipiteelle ja faktalle; fakta perustuu tapahtuneen todistukseen, mielipide perustuu faktaan (ks. esim. Arendt 2006, s. 232). Faktat ja mielipiteet eivät kuitenkaan ole antagonistisia toisilleen, sillä faktojen pohjalta muodostetaan mielipiteitä (Arendt 2006, s. 233), jotka taas saattavat yksilöstä riippuen vaihdella suurestikin. Koska Arendt katsoo *pätevien* mielipiteiden (ibid.) perustuvan faktuaalisiin totuuksiin, on faktuaalisella totuudella myös merkittävä rooli siinä, miten mielipiteen olemassaolo mahdollistuu ja toisaalta myös siinä, miten yksilö voi harjoittaa *poliittisen arvostelman* tekemistä, eli toisin sanottuna muodostaa mielipiteitä politiikasta. Mielipide on arendtilaisin termein ilmaistuna politiikan ja moninaisuuden osa. Poliittikkaa voi ilmentyä vain niissä instansseissa, kun moninaisuus ilmenee vapaasti. Näin siis mielipiteiden erot ovat ikään kuin politiikan tekemisen väline: faktuaalisista totuuksista syntyy kokonainen kuva yhteisestä maailmasta¹², ja tähän yhteiseen maailmaan liittyvistä mielipiteistä keskustellessaan ihminen tulee poliittiseksi.

Arendtin käsityksessä moninaisuus ja faktuaalinen totuus eivät ole toisistaan irrallisia käsitteitä, vaan kietoutuvat toisiinsa poliittisen todellisuuden perusrakenteina. Faktuaaliset totuudet tarjoavat yhteisiä viitepisteitä, joiden varassa moninaisuus voi ilmetä poliittisesti merkityksellisenä eikä pelkästään mielipiteiden hajanaisuutena. Arendtille keskeisintä onkin se, että näkökulma- ja mielipide-eroistaan huolimatta ihmisten tulee ymmärtää olevansa tekemisissä saman jaetun maailman kanssa (Hyvönen 2017). Tässä faktuaaliset totuudet siis mahdollistavat keskustelun mielipiteistä ja näkökulmista. Mikäli ihmisten väliset erimielisyydet operoisivat eri maailmoissa (totuudenjälkeinen aikakausi, ei jaettua faktapohjaa maailmalle), ei siis arendtilaisittain ajateltuna keskustelu mielipiteistä olisi edes mahdollista. Näin ollen totuuden haurastuminen uhkaa myös moninaisuuden poliittista toteutumista, sillä ilman jaettua todellisuutta ihmiset eivät voi esiintyä toisilleen toimijoina samassa maailmassa (vrt. Arendt 2002; Hyvönen 2017).

¹² Schmittiläisessä politiikkakäsityksessä politiikan perustava olemus määrittyy konfliktin ja ystävä-vihollinen -erottelun kautta. Schmittin jako on luonteeltaan jopa metafyyminen ja oikeuttaa toisen poistamisen. (Vinx 2025; ks. Schmitt 2007). Arendtin moninaisuutta ja yhteisen maailman säilyttämistä korostava politiikkakäsite eroaa tästä lähtökohtaisesti. Arendtin käsitys on nimenomaan poliittinen eikä perustu koherenttiin käsitykseen ”meistä” tai ”ystävistä” poliittisena toimijana. Siksi konsensuskseen ja yhteen jaettuun totuuskäsitykseen pyrkiminen ei tule tässä tutkielmassa problemaattiseen valoon, vaan Arendt näyttäytyy yhtenä näkökulmana asian tutkimiseen. Arendtia lainatakseen: ”Ainoastaan silloin kun useat katsojat voivat nähdä asiat monesta näkökulmasta ilman niiden identiteetin muuttumista [...], kun niiden ympärille kokoontuneet tietävät näkevänsä saman asian [...] voi maailman todellisuus näyttäytyä aidosti ja luotettavasti” (Arendt 2002, s. 63).

Koska faktuaaliset totuudet syntyvät pluraalista ihmisen toiminnasta jaetussa välitilassa, on niille luonteenomaista intersubjektiivisuus, kontingenssi ja näiden yhteisvaikutuksen aiheuttama hauras luonne. Faktuaalisten totuuksien luonne on perustavanlaatuisesti sosiaalisesti rakennettu, ja ne ovat tunnistettuja eivätkä niinkään *löydettyjä* (Hyvönen 2018a, s. 35), kuten esimerkiksi (luonnon-)tieteelliset tosiseikat, jotka perustuvat empiiriseen tarkoituksenmukaiseen tutkimukseen ja tutkimuksesta aiheutuneisiin löydöksiin. Faktuaalinen totuus ei kuitenkaan ole kaikkivoipa politiikan osa. Poliittisen merkityksen tarjoamisen sijaan sen olemassaolo on välttämätöntä poliittiselle keskustelulle, mielipiteiden muodostamiselle ja muuttamiselle. Faktojen motiivittomuus luo eron ideologisesti rakennettuihin narratiiveihin.

Koska faktuaalisten totuuksien perustavanlaatuinen ominaisuus liittyy luotettavaan todistukseen asiantilasta, on täysin kiistatonta, että niiden olemassaolo on sosiaalisesti rakennettu/konstruoitu. Ei siis ole absoluuttisen tarkkaa rajaa sille, mikä erottaa totuuden mielipiteestä, arvoista taikka diskursseista, joihin faktat on sijoitettu tai josta ne nousevat (Hyvönen 2018a, s. 36). On kuitenkin olemassa tietty kriteeristö, jonka olen yllä esitellyt, joka näkemykseni mukaan muodostaa koherentin sekä riittävän kokonaisuuden, johon tämän tutkielman faktuaalisen totuuden määritelmän perustan. Faktuaalinen totuus siis tarkoittaa niitä asioita, jotka ovat todennettavasti tapahtuneet.

Faktuaalisten totuuksien yllä esitelty intersubjektiivinen luonne johtaa muutamiin seikkoihin, jotka entisestään korostavat sen vaatimaa erityistä huomiota ja helposti särkyvää luonnetta. Faktat näin syntyneenä eivät ole puhtaan objektiivisia, vaan saavat lopullisen muotonsa vasta jaetun todistuksen tapahduttua. Ei voida kuitenkaan sanoa näin syntyneiden faktuaalisten totuuksien olevan subjektiivisia. Koska faktuaaliset totuudet operoivat jaetussa maailmassa, jossa ihmiset toimivat yhdessä, ne ovat intersubjektiivisia ja muodostavat ihmisten välisen politiikan perustan tarjoamalla yhteisen pohjan mielipiteille sekä debatille. Poliittikkaa ja poliittista toimintaa ei siis *per se* ole se, että esitellään historiallisia tapahtumia, vaan se, miten niistä puhutaan ja missä konteksteissa; kuka ja kenelle. Toisaalta myös käytetyt sanat ja konnotaatiot vaikuttavat siihen, miten keskustelu etenee. Relevantit mielipiteet perustuvat faktuaalisille totuuksille; niiden pohja on totuudenmukainen.

3.3 VALEHTELU JA VALHEET

Tärkeänä osana faktuaalisen totuuden määritelmää ja teorisointia on myös sen vastakohtan määrittely. Siinä missä rationaalisen totuuden vastakohta on tieteessä virhe ja arroganssi, taikka filosofiassa illuusio ja mielipide, on faktuaalisen totuuden vastinparina tietoinen (eng.

deliberate) valehtelu (Arendt 2006, s. 232; s. 245; s. 249). Faktuaalista totuutta ei voi sen sisäänrakennetun jääräpäisen luonteen takia kumota muuten kuin silkalla valehtelulla (Arendt, 2006, s. 241). Tietoinen valehtelu liittyy nimenomaan kontingentteihin faktoihin; asioihin, joilla ei ole jotain syytä olla sitä mitä ne ovat (Arendt 1972, s. 6). Kontingenssiin ja faktojen luonteeseen sekä toisaalta valehtelun ominaisuuksien takia on faktoilla erityinen hauraus tulla hävitetyksi valheiden toimesta. Valehtelun tarkoituksellisuudella (tietoisuudella) Arendt pyrkii korostamaan sitä, että valehtelu ei ole sattumanvarainen virhe, vaan tarkoituksenmukainen toimi, jolla on (mahdollisesti ja usein) poliittinen tehtävä (Arendt 1972, s. 7–9). Arendt toteaa, että valehtelu on aina toimintaa (engl. *action*), siinä missä totuuden puhuminen ei (Arendt 2006, s. 245). Valehtelija on luonteeltaan toimija; hän sanoo paikkansapitämättömiä asioita, sillä haluaa muuttaa maailmaa (ibid.). Tämä maailman muuttaminen konkretisoituu valheen tuhotessa välitilaa, jossa politiikkakin operoi (Selberg 2021, s. 188). Valehtelija sijoittaa itsensä suoraan poliittisen alueelle valehdellessaan sen sijaan, että totuudenpuhuja joutuu erikseen ilmaisemaan poliittisen aikomuksensa puheensa takana, esimerkiksi ilmoittamalla mielipiteensä (Arendt 2006, s. 246–247). Poliitikkoa houkuttaa joka tilanteessa mahdollisuus yliarvioida poliittista vapauttaan ja implisiittisesti suvaita faktojen vinoumia omien tavoitteidensa saavuttamiseksi (Arendt 2006, s. 246). Tämä tekee valehtelusta poliittista ja näin ollen toimintaa.

Arendt käsittelee valehtelua erityisesti esseessään *Lying in Politics: Reflections on the Pentagon Papers* (kirjassaan *Crises of the Republic*, 1972). Esseessä siis nimen mukaisesti kyse Pentagonin papereiden¹³ ja niitä ympäröineen keskustelun pohdinnasta. Tämän lopputulemana hän päätelee, että valehtelun vaarallisuus ei johdu yksittäisestä huolimattomasta faktasta siellä täällä, vaan tosiasiaassa vaara piilee järjestelmällisyyden ja todellisuutta korvaavan puheen yleistymisessä (Arendt 1972, s. 9–13). Yhtäläisyys totalitaariseen ideologiaan ja valehtelun järjestelmällisyyteen onkin tässä yhteydessä selkeä. Arendt esittää faktuaalisen totuuden politiikan ja poliittisen ehtona, joka liittyy poliittisiin arvostelmiin (eng. *political judgement*), vapauteen ja vastuullisuuteen (Arendt 1972, s. 9–13), eikä niinkään moraalisenä hyveenä.

¹³ Pentagonin paperit ovat Yhdysvaltain roolia Indokiinassa vuosina 1945–1968 käsittelevä salainen raportti, jonka vuoti julkisuuteen Daniel Ellsberg paljastaakseen USA:n sotaroolin todellisen luonteen. Yhdysvaltain korkeimman oikeuden päätös sallia niiden julkaiseminen oli merkittävä voitto sananvapaudelle ja vapaalle lehdistölle.

Valehtelun poliittinen houkuttelevuus kumpuaa sen tarjoamasta mahdollisuudesta vallan ja narratiivien tai kertomusten muokkaamiseen; tämä houkuttelevuus kasvaa erityisesti kriisi- ja konfliktitilanteissa. Paradoksaalisesti valhe onnistuu vain, jos on olemassa jokin tunnettu ja tunnustettu totuus, jota voidaan vääristää. Tällä tavalla valheen olemassaolo vahvistaa totuuden perustavanlaatuista merkitystä. (Arendt 1972, mm. s. 11, 13).

Kuten aiemmin esitin, vaarallisimmaksi valehtelu muuttuu, kun se toistuvana muodostaa vaihtoehtoisen todellisuuden, jota yksittäiset faktuaaliset totuudet eivät kykene enää kaatamaan. Poliittinen valehtelu on toimintaa, joka synnyttää uutta todellisuutta siinä missä totuuden puhuminen ylläpitää jaettua todellisuutta; se on staattista ja ei-aloittavaa, eli ei siis toimintaa ja uuden aloittamista (syntyväisyys puuttuu) (Newman 2019, s. 104). Tämä tekee totuudesta usein voimattoman poliittisen valehtelun edessä (ibid.). Totalitarismin analyysissään Arendt toteaaakin, että totalitaarinen hallinto pyrkii saturoimaan julkisen tilan; kun valhe ei enää ole strateginen väline vaan se on muodostunut todellisuudeksi itsessään, astutaan kauemmas demokratiasta kohti totalitaarisia rakenteita (ks. Arendt 1972, myös 2004).

3.4 FAKTUAALINEN TOTUUS POLITIIKAN PERUSTANA

Faktuaalisen totuuden asema Arendtin poliittisessa ajattelussa on perustavanlaatuinen, vaikka tämä ei käsittele sitä kovinkaan laajasti kirjoituksissaan. Faktuaalinen totuus luo yhteisen jaetun maailman (mm. Arendt 2002, s. 58) ja muodostaa perusteen mielipiteelle, arvostelmien tekemiselle ja poliittiselle toiminnalle (mm. Arendt 2006, s. 236). Faktuaalinen totuus siis muodostaa ”pohjan” poliittiselle; tekstuurin, jonka sisällä politiikka operoi (Selberg 2021, s. 244). Tämä pohja, jota kutsun tässä tutkielmassa *infrastruktuuriksi*, on jokaisen käytettävissä omalla tavallaan, mutta se on kaikille samanlainen (ibid.). Infrastruktuuri tässä kuvauksessa siis voidaan havainnollistaa seuraavasti: jotta politiikkaa voi ilmentyä, on tiettyjen ehtojen täytyttävä. Poliittisten toimijoiden tulee tunnistaa toimivansa samassa jaetussa maailmassa: poliittisen arvostelman tekeminen mahdollistuu, kun eri toimijat tunnustavat tietyt samat faktuaaliset totuudet olemassa oleviksi. Näiden jaettujen totuuksien pohjalta muodostetut mielipiteet ovat keskenään verrattavissa, sillä niillä on yhteinen faktapohja. Mikäli faktuaalisia totuuksia ei molemminpuolisesti tunnisteta, ei näiden eriävien todellisuuksien synnyttämät mielipiteet vertaudu toisiinsa, eikä niiden pohjalta voida sanoa syntyvän (arendtilaista) politiikkaa. Arendtin huoli faktuaalisesta totuudesta politiikassa ei ole siis ainoastaan tiedollinen, vaan vahvasti normatiivinen ja jopa poliittinen. Valehtelu faktuaalisista totuuksista voi tuhota politiikan todellisuuden itsessään.

Arendtin esittämä totuuden ja politiikan vastakohtaisuus koskee rationaalisen totuuden ja mielipiteiden antagonismia; siinä missä hän nimenomaan puolustaa faktuaalisen totuuden keskeistä roolia ja tärkeyttä politiikan perustana (Tömmel et al. 2025). Faktuaalinen totuus siis toimii ikään kuin todellisen tapahtumakuvauksen säilyttäjänä ja näin se mahdollistaa poliittisten yhteisöjen itsensä olemassaolon. Faktuaaliset totuudet luovat julkisen jaetun tilan yhdessä todellisuuden kanssa, mikä mahdollistaa faktojen kontekstualisoimisen, niistä väittelyn sekä niiden painoarvon tiedostamisen (Hyvönen 2018a, s. 48). Ilman yhteisiä faktoja mitään sisällöllistä tai merkityksellistä poliittista keskustelua ei voida käydä.

Arendtin käsitys politiikasta rakentuu näyttäytymisen, yhteisen maailman ja julkisen tilan ympärille (Tömmel et al. 2025). Faktoilla siis ei ole merkitystä yksin tai itsenäisesti, vaan vasta osana jaettua todellisuutta niistä tulee poliittisesti merkittäviä (Arendt 2006, s. 237). Totuuden katoaminen merkitsee myös väistämättä pluralismin mahdottomuutta, sillä poliittisen olennainen mahdollistaja on ihmisen moninaisuus. Valheiden kasvu poliittisessa jaetussa tilassa ei tarkoita vain tiedon puutetta, vaan keskustelun ehtojen murtumista; relevanttien (faktaperustaisten) mielipiteiden mahdollisuuksien horisontti kapenee, samalla kaventaen keskustelun mahdollisuuksia.

4 – TOTUUDENJÄLKEINEN POLITIIKKATYYLI

Tässä kappaleessa esittelen keskeisiä totuudenjälkeisen politiikan teorisointia ja muodostan niiden perusteella tämän tutkielman teoreettisen käsityksen totuudenjälkeisestä politiikasta. Suhtaudun ilmiöön politiikkatyylinä; luen sen osaksi retoriikan keinoja, puheen argumentteja ja edellä mainittujen suhdetta faktuaalisiin totuuksiin, pitkältä osin määritellen käsitettä samoin kuin Moffitt (2019, ks. s. 4–5). Totuudenjälkeinen politiikka siis muodostuu sellaiseksi kokonaisuudeksi, jossa (faktuaalisiin) totuuksiin suhtaudutaan välinpitämättömästi, eikä argumenttien totuusväitteille anneta suurta painoarvoa.

4.1 TOTUUDENJÄLKEINEN POLITIIKKA

Vuonna 2016 Oxfordin sanakirja valitsi vuoden sanaksi totuudenjälkeisyyden (eng. *post-truth*). Määritelmällisesti se ”liittyy tai viittaa olosuhteisiin, joissa objektiiviset tosiasiat vaikuttavat vähemmän yleisen mielipiteen muodostumiseen kuin vetoaminen tunteisiin ja henkilökohtaisiin uskomuksiin”¹⁴. Oxfordin määritelmässä korostetaan englannin kielen

¹⁴ ”relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief” (Oxford 2016)

prefiksillä *post* (eng. *jonkin jälkeen*) kuulumista sellaiseen aikaan, jossa tarkalla konseptilla ei enää ole niinkään merkitystä¹⁵, eikä se viittaa jonkin tietyn tilanteen tai tapahtuman jälkeisyyteen. Keskeinen käyttöyhteys liittyy nimenomaan politiikkaan ja politiikan luonteen kuvaukseen. (Oxford, 2016).

Politiikantutkimuksessa heräsi luonnollisesti kiinnostus termin tutkimiseen, ja 2010-luvun lopulla onkin kirjoitettu huomattavasti totuuden roolista politiikassa. Aiheeseen vihkiytyneiden tutkijoiden kesken on eripuraa siitä, onko ilmiö jotain aikakautta kuvaava, onko aiemmin totuudella ollut suurempi painoarvo politiikassa tai mikä tapahtuma on katalysoinut tämän puheenaiheeksi (ks. mm. Hyvönen 2017, McIntyre 2018 s. 13, Sepczynska 2019), mutta yleinen konsensus on se, että ilmiö on tässä hetkessä vähintäänkin olemassa ja tutkimuksen arvoinen. Tässä kandidaatintutkielmassa en ota kantaa totuudenjälkeisen politiikan temporaaliseen luonteeseen tai siihen, olemmeko ihmiskuntana siirtyneet tiettyyn aikakauteen. Sen sijaan tunnistan ilmiön olemassaolon ja muodostan siitä kuvan keskeisen tutkimuskirjallisuuden varaan, jota täydennän Hannah Arendtin poliittista ajattelua koskevalla kirjallisuudella. Tutkin totuudenjälkeistä politiikkaa *politiikkatyylinä*; se sisältää retorisia ja tavoitteellisia yhtäläisyyksiä mutta yhtä lailla ei sulje pois myöskään edustajiensa ideologioita erimielisyyksiä tai jopa vastakkainasetteluja.

Tämän ilmiön laajalti hyväksytty (toki myös debatoitu) määritelmä on seuraava.

Totuudenjälkeinen politiikka (eng. *post-truth politics*) viittaa ilmiöön, jossa objektiivinen fakta ja totuus menettävät merkitystään poliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa, ja sen sijaan tunteet, uskomukset ja henkilökohtaiset mielipiteet ohjaavat enemmän poliittista viestintää ja kansalaisten käyttäytymistä (McIntyre 2018, s. 14). Tämä ilmiö liittyy läheisesti käsitteisiin kuten valeuutiset, laskelmoitu propagandan käyttö ja poliittinen viestintä digitaalisessa ympäristössä, erityisesti sosiaalisen median rooliin vuoden 2016 Yhdysvaltain presidentinvaaleissa, jota voidaan usein pitää esimerkkinä totuudenjälkeisestä ajasta (Gorenc 2020, s. 78–80). Nojaan tässä tutkielmassa pääosin McIntyren määritelmään, sillä se on laajalti käytetty tutkimuskirjallisuudessa pohjana totuudenjälkeisen politiikan tutkimukselle. Kilpaileviin määritelmiin ja tieteenalan debatteihin (kriittinen katsaus aiheeseen; ks. esim. Habgood-Coote 2019) määritelmän luonteesta ei tässä tutkielmassa pituussyistä ole mahdollista paneutua.

¹⁵ the prefix in post-truth has a meaning more like "belonging to a time in which the specified concept has become unimportant or irrelevant" (Oxford 2016)

Lee McIntyre kirjassaan *Post-Truth* (2018) on luonut urauurtavaa määritelmäpohjaa sille, miten totuudenjälkeisyyden käsitettä määritellään ja tutkitaan. Hän täydentää Oxfordin määritelmää (ks. s. 18) huomautuksella, että totuudenjälkeinen faktat sivuuttava poliittinen puhe ei ainoastaan koostu valehtelusta, vaan se sisältää myös normatiivisen huolen ilmaisun sitä käyttäviltä ihmisiltä, jotka ovat huolissaan totuuden roolista politiikassa (McIntyre 2018, s. 13). Totuudenjälkeinen politiikka voidaan ymmärtää poliittisen puheen kategoriana, joka sisällöltään eroaa lisääntyvästi faktuaalisesta infrastruktuurista (Hyvönen 2017). Tällainen totuuden ja eletyn maailman välinen vastaavuus on alun perin peräisin Aristoteleelta, jonka määritelmän mukaan jokin väite on tosi, kun se *vastaa* todellisuutta (Aristoteles 2012b, 1011b25). Totuudenjälkeisen politiikan ydin sijoittuukin vastakkaisuuteen tämän totuuden korrespondenssiteorian kanssa.

Totuudenjälkeinen poliittinen puhe ei ole suoranaisesti virheillä väritettyä. Valheen ja virheen välinen ero on huomattava; virhe on lähtökohtaisesti tahatonta, valhe sanotaan tarkoituksena harhauttaa kuulija uskomaan omaa sanomista; kuulijaa halutaan johdattaa harhaan (McIntyre 2018, s. 17). Valehtelulla on siis tämän määritelmän mukaan jokin yleisö ja siitä juontuva sosiaalinen ulottuvuus. McIntyre (ibid.) tunnistaa puhujan vastuulle välinpitämättömyyden totuutta kohtaan samanlaisena erheenä kuin laiskuuden faktojen selvitystä ja saatavuutta kohtaan. Valehtelun keskeinen määrittävä tekijä liittyy niihin totuuksiin, joita valhe koskee; jos asia on helposti selvitettävissä, mutta puhuja ei sitä tee, syyllistyy tämä valehteluun siinä missä tietoinen asian kieltäjäkin (Hyvönen 2018a, s. 33) Tämä liittyy läheisesti filosofi Harry Frankfurtin kirjaan *On Bullshit* (2005), jossa hän erittelee valehtelun ns. paskapuheesta (eng. *bullshit*), joka ei suoranaisesti ole aktiivisesti valehtelua tarkoitukseltaan, vaan nimenomaan passiivista välinpitämättömyyttä totuutta kohtaan. Valehtelulla ja paskapuheella on kuitenkin perustavanlaatuisen ero niiden suhteessa väitteen totuusarvoon (Hyvönen 2018a, s. 33). McIntyren mukaan totuudenjälkeistä puhetta voi olla sekä valehtelu että paskapuhe, kun taustalla on halu johdattaa ihmistä harhaan joko kauemmas todellisuudesta ja *valhetta kohti* (saavutetaan valehtelulla) tai kauemmas todellisuudesta (saavutetaan paskapuheella). Nämä ei-totuudelliset lausunnot voivat kohdistua joko toisiin tai itseän (ibid., s. 18).

2010- ja 2020 -lukujen politiikkaan uusi haaste onkin se, että usein haastetaan itse jaetun todellisuuden olemassaolo, sen sijaan että mietitään, tunnetaanko todellisuutta (McIntyre 2018, s. 18). Johtajien tai pahimmillaan koko kansakunnan kieltäessä perustavien faktojen olemassaolon astutaan kohti Arendtinkin esittämää totalitaarista yhteiskuntajärjestystä. McIntyre esittää, että huolestuttavinta onkin se, että joillain faktoilla (jotka sopivat kunkin

ideologiseen katsantokantaan) on enemmän väliä kuin toisilla (jotka ovat ristiriidassa omien uskomusten kanssa) (ibid., s. 19). Kyse siis ei ole siitä, uskotaanko faktoja, vaan siitä että faktaksi hyväksytään vain sellaiset tosiseikat, jotka oikeuttavat kunkin ideologisia näkemyksiä. Tämä synnyttää kaksoisstandardin faktastatuksen myöntämiseen. McIntyre siis kirjassaan peräänkuuluttaa todellisuuden ja totuuden kunnioittamista omien mielipiteiden yli. Totuudenjälkeisillä retoriikkakeinoilla tarkoitetaan poliittisessa puheessa siis episteemisten normien puuttumiseen viittaavien ideoiden/ajatusvirtausten diskursiivista käyttöönottoa (Forstenzer 2018, s. 7). Tällaisia retoriikan keinoja on kolmenlaisia; valheellisen väitteen esittäminen ja sen puolustamattomuus julkisen yleisön edessä, ristiriitaisten väitteiden esittäminen lyhyen aikavälin sisällä sekä kenties voimakkaimpana se, kun poliittinen toimija suoran kieltää perinteiset episteemiset normit ja/tai sellaisten toimijoiden episteemisen auktoriteetin, jotka pyrkivät noudattamaan perinteisiä episteemisiä normeja (ibid.; Newman 2019, s. 91).

McIntyren lopullinen määritelmä totuudenjälkeisyydelle onkin se, että faktat ovat alisteisia ideologialle ja poliittiselle näkökulmalle; tunteet siis ajavat faktasta yli. McIntyren mukaan tämä selittyy sillä, että ideologia halutaan esittää vankkana ja kaikkea selittävänä, ja uhkaava fakta onkin yksinkertaisempaa kuitata epätotena ja vaihtaa valheeseen kokonaisen uskomusjärjestelmän hylkäämisen sijaan. Asian taustalla vaikuttavalla logiikalla ei niinkään ole painoarvoa, vaan pääasia on se, että tällainen totuudenjälkeinen suhde faktoihin ilmenee vain, kun yritetään ilmaista jonkin olevan *tärkeämpää* kuin totuus. Totuudenjälkeinen puhe siis synnyttää ideologista ylivaltaa; kuulija halutaan saamaan uskomaan asia riippumatta sen totuusarvosta. (McIntyre 2017, s. 19–20). Totuudenjälkeinen propaganda toimii ideologisen kontrollin jatkeena — sen uutuus ei ole niinkään sen valheellisuuudessa vaan sen tunnepitoisessa, moniarvoisessa suhteessa ”totuuteen”, joka muistuttaa kylmän sodan disinformaatiostrategioita (Mielikietsev 2023, s. 22–24). Totuudenjälkeinen puhe toimii siis kaksijakoisesti: toisaalta faktoista valitaan vain ne, jotka sopivat parhaiten omaan narratiiviin, mutta toisaalta omia näkemyksiä esitetään perusteetta faktoina osana esittäjän omaa ideologista ja poliittista narratiivia. Nämä syrjäytetyt faktat siis joko kielletään tai ohitetaan. Tässä aktissa realisoituu eräänlainen valehtelun aspekti.

Arendtilaisen tulkinnan mukaan totuudenjälkeisen politiikan ongelmaa ei pitäisi nähdä pelkästään tosiasioiden epäilyksenä, vaan *muiden* epäilyksenä – luottamusta ja todistuksia (jotka muodostavat faktuaalisen totuuden) ylläpitävien yhteisöllisten siteiden hajoamisena

(Enroth 2021, s. 188–190). Tästä näkökulmasta totuudenjälkeisen politiikan taustalla on pikemminkin auktoriteetin rapautuminen kuin totuuden katoaminen (ibid.).

Tämä totuuden auktoriteetin rapautuminen voidaan yhdistää totuudenjälkeisen politiikan antipoliittiseen (politiikkaa vaikeuttavan) luonteeseen; Newman esittää (2019, s. 91), että totuudenjälkeinen politiikka luo politiikatonta tilaa. Poliittisen olemassaolo siis on uhattuna tässä olosuhteessa.

Totuudenjälkeinen politiikkatyö ei ole tarkoitukseltaan ainoastaan huijaamiseen tähtäävää. Ari-Elmeri Hyvönen (2017) on esittänyt, että totuudenjälkeisen poliittisen puheen taustamotivaattori olisi uskomusten muuttamisen sijaan hämmennyksen, vihan ja epäjärjestyksen synnyttäminen, joka toimii huomion kaappaamisena itselle ja omalle asialle. Nämä lausunnot pyrkivät tekemään ns. tavanomaisesta poliittisesta debatista ja politiikan kriittisestä arvioinnista mahdotonta; halutaan siirtää julkista diskurssia pois politiikan/poliittisista yksityiskohdista. (Hyvönen 2018a, s. 33). Näin viedään huomiota pois itse poliittisilta päätöksiltä ja ratkaisuilta, jotka saattaisivat muutoin vaikuttaa negatiivisesti esim. äänestyskäyttäytymiseen. Kun julkinen tila on ylisaturoitu valheilla, demokraattinen yleisö (esim. kansalaiset, media) sekaantuu ja menettää todellisuuden peruskoordinaatit (ibid.). Tämä huomion kaappaaminen ja yleisön eksyttäminen vaihtelevin menetelmin on omiaan tukemaan McIntyren esittämää ideologisen ylivallan syntymistä.

4.2 DISKURSSITEOREETTINEN NÄKÖKULMA

Jotta pystyn analysoimaan totuudenjälkeistä politiikkaa teoreettisesti enkä ilmiölähtöisesti, olen ottanut tähän tutkielmaan mukaan myös Michel Foucault'n ja Norman Fairclough'n diskurssiteoreettisia näkökulmia, jotka tukevat ja täydentävät analyysia. Tutkielmani tarkoituksena on pureutua siihen, miten totuudenjälkeinen politiikka operoi poliittisessa tilassa. Koska käsittelen ilmiötä Hannah Arendtin teorioin ja termein, diskurssiteoreettiset näkökulmat auttavat huomaamaan tiettyjä vallankäytön aspekteja.

Vaikkakin tässä yksinkertaistettuna, on Michel Foucault'n vallan ja totuuden teoria mielenkiintoinen työkalu totuudenjälkeisen politiikkatyön analysointiin. Tärkeänä huomiona hänen (monimutkaisesta ajattelustaan ja) työstään voidaan ottaa se, että totuus ja valta ovat keskinäisesti riippuvaisia toisistaan (esim. Foucault 2014, s. 9). Hän esittää, että vallan ilmentyminen jossain vaatii myös totuuden olemassaoloa ja päinvastoin; valtatyhjiössä ei ole totuutta määrittelevää ylempää toimijaa. Kun jokin asia hyväksytään totuudeksi (sille annetaan totuuden *status*), tilanteessa ilmenee vallankäytön logiikka. Totuus ja totuuden arvon

asettaminen on myös vallan kysymys, ja perinteisesti yhteiskunnan eliitit ovatkin useimmiten niitä, jotka määrittävät mikä voidaan tai ei voida hyväksyä todeksi (Fuller 2018, s. 128–142). Jaetun poliittisen tilan muodostaman kielen diskurssin normit murtuvat, kun faktoista tulee vaihdettavia, valittavia tai sivuutettavia riippuen siitä, mitä totuudenjälkeinen puhuja haluaa ilmaista oman ideologiansa puitteissa.

Totuudenjälkeisen politiikkatavan keskeinen määrittävä tekijä on julkisen puheen vastuullisuuden eroosio, jossa faktat muuttuvat inhon narratiiveille, identiteeteille tai helppoudelle alisteiseksi (mm. Keyes 2004; McIntyre 2018). Arendtilaisittain tämä signaloi jaetun faktuaalisen maailman romahtamista; vain jaetussa maailmassa poliittinen ja toiminta voivat ilmentyä (Arendt 2006). Totuudenjälkeisyys ei kuitenkaan ole ainoastaan faktojen kriisi; se on puheen itsensä integriteetin kriisi. Foucault'n pohdinnat parrësia -käsitteestä (peloton totuuden puhuminen) auttavat teroittamaan eroavaisuutta. Siinä missä totuudenjälkeisyys on Hyvösen (2018a) mukaan ominaista ”*huolimattomalle puheelle*”, parrësia on huolellisen puheen käytäntö; se on totuuden puhumisen muoto, joka sitoo puhujan eettisesti sanoihinsa, jopa riskin alla (esim. Foucault 2001, s. 14; Foucault 2011, s. 7; s. 9; s. 13–28). Puhe, joka on huolimatonta ja faktoista piittaamatonta, on oleellinen rakennuspaikka totuudenjälkeisessä poliittisessä puhetyylissä (Hyvönen 2018a). Tämä kehystäminen on sopusoinnussa sen Arendtin väitteen kanssa, että totuus on poliittisesti haurasta ja sitä on aktiivisesti suojeltava puheella ja toiminnalla (ks. esim. Arendt 2002; Arendt 2006). Näin ollen totuudenjälkeisyyden sijoittaminen Foucault'n parrësia -käsitteen rinnalle ei ainoastaan korosta sitä, mitä nykyisessä poliittisessä tilanteessa puuttuu (vastuullisuus, rehellisyys) vaan myös konkretisoi Arendtin ilmaisemaa huolta siitä, että totuuden hylkääminen heikentää sekä henkilökohtaista vapautta että yhteisen maailman rakentamisen ja olemassaolon mahdollisuutta. Vaikka Arendtin ja Foucault'n maailmakäsitys on erilainen ontologisilta perusteiltaan, molemmat alleviivaavat totuutta vallan ja vastuun taustavaikuttajana.

Kun totuudenjälkeistä politiikkaa lähestytään diskurssiteoreettisesta näkökulmasta, selkenee ettei ilmiössä ole kyse ainoastaan faktojen häviämisestä ja häivyttämisestä, vaan vastuullisuuden eroosiosta poliittisessa kielessä. Poliittinen diskurssi on aina ideologisesti sävytynyttä (van Dijk 2003, s. 208); poliittinen diskurssi muokkaa sitä, kuka voi määritellä faktan. Fairclough (1989, s. 20–22) painottaa kielen performatiivista ulottuvuutta, jossa toistaminen ja levittäminen voivat normalisoida huolimattomat tai jopa väärät lausunnot. Tästä näkökulmasta totuudenjälkeinen politiikka on paremmin ymmärrettävissä diskursiivisena järjestelmänä kuin toisistaan erillisten valheiden joukkona.

Totuudenjälkeinen politiikka toimii käytännössä poliittisena strategiana, jossa narratiivi ja tunteet ovat etusijalla todistamisen ja totuuden sijaan (Farkas ja Schou 2018, s. 27–30). Tässä yhdistyy Hyvösen (2018a, s. 35) esitys ”*huolimattomasta puheesta*”: totuus muuttuu valinnaiseksi, tosiasiat ovat vaihdettavissa toisiin ja demokraattista keskustelua ylläpitävät diskursiiviset normit horjuvat. Kun faktoja käsitellään neuvoteltavissa olevana resurssina eikä yhteisenä viitekehyksenä, politiikan viestinnällinen ja sanallinen infrastruktuuri alkaa murtua.

Normatiivisesti (tässä totuuden puolesta) tämä tarkoittaa syvää kriisiä. Arendt (ks. mm. 1972, 2008, 2002) varoittaa, että poliittinen vapaus ja yhteisen maailman olemassaolo riippuvat faktojen uskollisuudesta toisilleen; kun faktat hylätään, keskustelun yhteinen perusta romahtaa. Arendtin totuus käsitettä tutkinut Anna-Karin Selberg (2021, s. 253) on argumentoinut, että Arendtille totuudenjälkeisyys ei ole aiheutunut suoranaisesti modernista (valtiovetoisesta PR:stä) valheesta, vaan siitä, miten valhe on politisoinut totuuden ja käyttää tätä ”totuutta hyväkseen”. Arendt ei siis kiinnity siihen, mitä totuus on, vaan mikä totuuden sijainti on poliittisessa sfäärissä ja missä se sijaitsee suhteessa politiikkaan (ibid.) Foucault’n analyysi parrësia -käsitteestä (2001, s. 13–15) korostaa sitä, mikä totuudenjälkeisestä politiikkatyylisestä puuttuu; eettinen ja moraalinen sitoutuminen totuuden kertomiseen, jopa riskin uhalla.

Kun yllä olevat näkökulmat tuodaan yhteen, voidaan argumentoida, että totuudenjälkeistä politiikkaa voitaisiinkin tulkita diskursiivisena muodostelmana, jossa valta, ideologia ja retorinen huolimattomuus risteävät tavalla, joka vaarantaa sekä demokraattisen keskustelun eheyden että jaetun todellisuuden rakentamisen mahdollisuuden.

Näiden teoreettisten havaintojen pohjalta tarkastelen seuraavaksi, miten faktuaalinen totuus, ideologia ja totuuden puhuminen toimivat osana totuudenjälkeistä poliittista diskurssia.

5 – ARENDT JA TOTUUDENJÄLKEISYYS

Totuudenjälkeisessä politiikassa diskurssi toimii ideologisena mekanismina/järjestelmänä, joka syrjäyttää faktuaalisen totuuden yhteisen maailman järjestävänä periaatteena. Tämä muutos, jota Hannah Arendt ennakoi totalitarismin analyysissään paljastaa kuinka faktatodellisuuden rapautuminen mahdollistaa ideologian nousun poliittisen vallan tosiasialliseksi keskuksiksi.

Tässä analyysissä hyödynnän Arendtin, McIntyren ja osin myös Foucault’n sekä Fairclough’n teoreettisia näkökulmia hahmottaakseni totuudenjälkeistä puhetta ja diskurssia poliittisena

tyylinä. Olen jakanut teoreettisen analyysini kolmeen osaan; (1) *faktuaalinen totuus politiikan infrastruktuurina*; (2) *ideologia todellisuuden hallinnassa* sekä (3) *totuuden puhuminen poliittisena toimintana*. Analyysin jako perustuu toisaalta arendtilaisen totalitarismin kehityksen kuvaukseen, ja toisaalta se täydentyy totuudenjälkeisen politiikan erityispiirteillä.

Ennen argumentin muodostusta haluan esittää huomion siitä, miten Arendtin ja McIntyren käsitteistöä voi ja toisaalta ei voi yhdistää. Arendtin käsitteistö ei ihan kaikilta osin taivu totuudenjälkeisen politiikan tutkimukseen, sillä hänen analyysinsä keskittyy totalitarismin ja poliittisen toiminnan rakenteisiin, eikä se (syntykontekstistaan johtuen) ymmärrä täysin modernia median välittämää ja muovaamaa julkisuutta¹⁶. McIntyren ajattelu sen sijaan painottaa episteemisiä olosuhteita ja faktojen luotettavuutta. Näiden näkökulmien väliin jäävä jännite kuitenkin paljastaa, miten totuuden merkitys voi muuttua tiedollisesta kysymyksestä poliittiseksi.

5.1 FAKTUAALINEN TOTUUS POLITIIKAN INFRASTRUKTUURINA

Hannah Arendtin politiikkakäsityksen perusinfrastruktuurin muodostaa faktuaaliset totuudet. Tässä kandidaatintutkielmassa termiä *infrastruktuuri* käytetään metaforisessa mielessä huomauttaakseni niistä implisiittisistä episteemisistä ja kielellisistä perustoista, jotka mahdollistavat poliittisen kommunikaation sisäisen yhtenäisyyden. Faktat toimivat siis poliittisen ja politiikan kielen *infrastruktuurina*, joiden varassa politiikka operoi. Selberg on esittänyt samankaltaisen ajatuksen faktuaalisista totuuksista Arendtin jaetun maailman pohjana (2021, s. 244). Tämä poliittisen pohja muodostaa tekstuurin, jonka sisällä ja lomassa politiikka operoi, samanlaisen infrastruktuurin, jossa jokainen voi tehdä omat valintansa ja poliittiset arvostelmansa jaetussa maailmassa. Faktat tarjoavat yhteisen sanaston sille, miten jaettua ja subjektiivista maailmaa kuvaamme. Ne siis ylläpitävät jokaisen kollektiivisesti jakamaa maailmaa. Onko faktuaalisella totuudella enää (normatiivista) painoarvoa totuudenjälkeisessä poliittisessä puheessa? Ja toisaalta, mitä käy siis tälle yhteiselle infrastruktuurille, kun poliittiset toimijat ottavat diskurssin yhdeksi poliittiseksi aseeksi?

Hannah Arendtin poliittisessä ajattelussa faktat muodostavat siis poliittisen todellisuuden perusinfrastruktuurin. Faktat tarjoavat jaetun viitekehityksen, joka mahdollistaa ihmisten havaitsemisen, poliittisten arvostelmien tekemisen ja toimimisen jaetussa maailmassa; ilman niitä, poliittisen moninaisuuden ja kommunikaation perusehdot alkaisivat hajota (Arendt 2006, s. 238–240). Kuten Arendt korostaa, faktuaaliset totuudet eivät ole itsestäänselviä tai

¹⁶ Ks. Arendt, 1972; huomiot PR:stä

muuttumattomia – ne riippuvat ihmistodistajista, dokumenteista ja jaetusta tunnistuksesta, näin ovat aina alttiita vääristämiselle ja kieltämiselle. Faktuaaliset totuudet eivät ole itsestäänselvempiä kuin mielipiteet johtuen niiden intersubjektiivisesta luonteesta (Arendt 2006, s. 239). Tämä hauraus tekee niistä uniikilla tavalla hauraita tarkoitukselliselle vääristämiselle – Arendtin ”järjestelmällinen valehtelu” – joka muuntaa julkista tilaa fiktion lavaksi todellisuuden sijaan (ibid., 247).

Totuudenjälkeisessä poliittisessa diskurssissa tämä alttius muuttuu hyödyntämisen (eng. *exploitation*) kohteeksi, sen sijaan että nähtäisiin erityinen varjeluun tarve. Totuudenjälkeistä puheen sekä politiikan tilaa kuvaakin pelkän valheellisuuden levittämisen sijaan faktuaalisen tarkkuuden arvon lasku poliittisena normina; tunteet ja identiteetit valtaavat alaa varmistettavalta totuudelta puheessa (McIntyre 2018, s. 13). Faktuaalisen yhtenäisyyden rapauttaminen viittaa muutokseen julkisen piirin järjestämisen periaatteissa.

Kuten Hyvönen (2018a, 2018b) huomauttaa, totuudenjälkeinen politiikka määrittellään vähemmän suoranaista valehteluna kuin välinpitämättömyytenä. Tällä välinpitämättömyydellä tarkoitan ensisijaisesti välinpitämättömyyttä totuutta kohtaan, eli sen normatiivisen odotuksen rapautumista, että tosiasioilla olisi ylipäättään merkitystä. Kun poliittiset toimijat kohtelevat tosiasioita vaihdettavina tai neuvoteltavina, politiikan kielellinen ja episteeminen infrastruktuuri alkaa romahtaa.

Tätä muutosta kuvaa ja toisaalta selkeyttää Norman Fairclough’n teoria diskurssista sosiaalisena käytäntönä (1989). Siinä missä diskurssi lakkaa ylläpitämästä faktuaalisiin totuuksiin nojaavaa todellisuutta, se alkaa samanaikaisesti tuottamaan vaihtoehtoisia ideologioita totuuksia.

Kun poliittinen puhe muutetaan välineelliseksi ja välinpitämättömäksi totuutta kohtaan, alkaa faktojen muodostama infrastruktuuri rapautua. Fairclough’n esityksen (1989, s. 28–34) mukaisesti diskurssi luo sosiaalista todellisuutta, ja kun diskurssi menettää episteemiset norminsa, sen muodostama infrastruktuuri kaatuu. Fairclough’n käsitys diskurssista valtasuhteiden ylläpidon ja legitimoinnin välineenä (Fairclough 1989, s. 31) yhdistyy Arendtin summaukseen totalitaarisesta ideologiasta, jossa hallinto pyrkii korvaamaan empiirisen todellisuuden sisäisesti koherentilla fiktiolla [*ideologia*] (Arendt 2004, s. 474). molemmat korostavat sitä, miten kieli, irrotettuna faktuaalisesta totuudesta, lakkaa kuvaamasta maailmaa ja sen sijaan alkaa muodostamaan sitä ideologisin termein. Tämä faktojen korvaaminen ideologisella johdonmukaisuudella osoittaa merkittävää jatkumoa

Arendtin totalitaarisen propagandan analyysin ja nykyajan totuudenjälkeisen poliittisen viestinnän logiikan välillä. Arendtille julkinen tila on olemassa ja ylläpidettyä ainoastaan siihen pisteeseen asti, kun sen osallistajat tunnistavat jaetun faktojen maailman. Kun faktuaalinen totuus alistuu narratiivin koherenssille, maailma itsessään – jokaisen yksilön yhdistävä välitila (eng. *in-between*) – alkaa hajota.

Kun nämä tuodaan yhteen, huomataan, ettei kieli ja diskurssi ole neutraali kommunikoinnin väline vaan vallankäyttöä ja faktuaalisen totuuden joko ylläpitämistä tai rapauttamista. Tämä näkyy esimerkiksi Trumpin ensimmäisen hallinnon toistuvina vaihtoehtoisina väitteinä (eng. *alternative facts*) (McIntyre 2018, s. 13), joissa faktuaalisten totuuksien paikkaa ryhdyttiin täyttämään retorisella toistolla, kunnes se tosiasiallisesti syrjäytti faktan politiikan ohjaavana periaatteena. Faktuaalisen infrastruktuurin rakenteen rapautuminen ei ole ainoastaan teoreettista, tässä ilmenee nimenomaan episteemisten normien poliittinen funktio. Sen ilmentymät nykyajan poliittisessa kommunikaatiossa korostavat sitä, miten faktuaalinen totuus on muuttunut ja toisaalta muutettu retoriseksi instrumentiksi. Tällaisia dynamiikkoja voidaan havaita muissakin totuudenjälkeisissä konteksteissa, kuten Brexit-äänestyksessä¹⁷ tai toisaalta COVID-19 -pandemian mediamylläkössä¹⁸, joissa faktuaaliset totuudet olivat systemaattisesti kyseenalaistettuja tai kehystettyjä puolueellisiksi mielipiteiksi (Higgins 2016). Nämä purkaukset osoittavat miten faktuaalinen totuus on muuttunut retoriseksi resurssiksi, jota käytetään ideologisten tavoitteiden täyttämiseksi, sen sijaan että sitä kohdeltaisiin jaettuna episteemisenä perustana. Totuudenjälkeinen politiikka on välinpitämätöntä (totuutta kohtaan), ei ainoastaan valheellista (Hyvönen 2018a). Faktuaalinen infrastruktuuri heikkenee avointa valheellisuutta voimakkaammin totuuden laiminlyönnillä.

Kuten Enroth (2021) huomauttaa, Arendtin auktoriteettikäsitys linkittyy poliittisen tilan varjeluun. Totuudenjälkeinen politiikka on poliittinen auktoriteetin kriisi ennen kuin se on epistemologinen kriisi. Kuten Enroth (2021, s. 190) toteaa, faktuaalisen totuuden ”pakottava voima” on luonteeltaan rajallinen: se riippuu uskostamme muihin, joiden todistukseen meidän on luotettava. Kun nämä luottamussuhteet romahtavat, faktuaalinen totuus menettää sitovan voimansa. Tämä heijastaa Arendtin näkemystä, että totuus on ehto maailmalle, jonka jaamme muiden kanssa – poliittisen todellisuuden infrastruktuurinen elementti, jota ylläpidetään auktoriteetin ja keskinäisen tunnustamisen kautta.

¹⁷ Ks. Marshall ja Drieschova, 2018

¹⁸ Ks. Fischer 2022

Faktuaalisen totuuden rooli demokraattisessa/poliittisessa diskurssissa jokaiselle tässä käytetylle teoreetikolle näyttäytyy hieman erilaisena. Arendtille faktojen rooli on jaetun maailman takaajana; McIntyrelle ne takaavat episteemisen vastuun ja Faircloughille kommunikoinnin vakauden. Yhdistettynä Arendtin faktuaalisen totuuden käsitys, McIntyren analyysi totuudenjälkeisen politiikan luonteesta ja Fairclough'n teoria kielestä sosiaalisena käytäntönä paljastavat miten faktuaalisen totuuden infrastruktuuri ei ainoastaan rakenna tiedon kriisiä, vaan uhkaavat myös poliittisen olemassaoloa. Kun totuus menettää paikkansa diskurssia järjestävänä periaatteena, politiikka itsessään uhkaa lipsua Arendtin kuvaamaan ”järjestäytyneeseen fiktion”; todellisuudesta tulee narratiiville alisteinen.

5.2 IDEOLOGIA TODELLISUUDEN HALLINNASSA

Totuudenjälkeisessä politiikassa ideologia muuttuu *de facto* auktoriteetin lähteeksi, kun faktuaalisen totuuden rooli on heikentynyt/heikennetty siten, ettei se enää täytä maailmaa järjestävää rooliaan. Kun faktuaalinen totuus menettää kykynsä toimia jaettua poliittista todellisuutta järjestävänä tekijänä, ideologia nousee pääasialliseksi yhtenäisyyden ja auktoriteetin lähteeksi. Totuudenjälkeisessä politiikassa ideologia ei toimi ainoastaan uskomusjärjestelmänä, vaan rakenteena, joka määrittää sen, mikä voidaan lukea todellisena ja merkittävänä (McIntyre 2018, s. 11–20) poliittisessa diskurssissa. Tässä merkityksessä siis ideologia syrjäyttää faktuaalisen totuuden poliittisen todellisuuden *de facto* infrastruktuurina. Poliittinen toimija siis ei perustele itseään faktoihin nojaten, vaan tunteihin vetoavalla uskolla.

Totuudenjälkeisen politiikkatavan sekä Hannah Arendtin teoriakokonaisuuden yhtymäkohta löytyy ideologian, vallan ja julkisen puheen (diskurssin) risteyksestä. Arendtille ideologia näyttäytyy totalitaarista hallintoa ohjaavana kaiken yli asettuvana ”yhden asian *logiikkana*”, joka joiltain osilta jättää allensa jopa empiirisen todellisuuden (Arendt 2004, s. 604–607).

Totalitaarista ideologiaa toteuttava hallinto toimii ideologian kautta: ideologia määrittää todellisuuskuvaa ja näin valtaa alaa kaikelta siltä, mikä voidaan hyväksyä todeksi.

Ideologisesti rakennetun todellisuuden suurin uhka ei ole se, että valheet muuttuisivat todellisuudeksi, vaan se että *faktojen tuntu*, todellisuus, kokemukset ja totuus poliittisissa konteksteissa tuhoutuvat (Selberg 2021, s. 252). Täydellisen yhtenäisyyden rakentamisella ideologia syrjäyttää tarpeen empiiriselle varmistukselle tai moninaisille näkökulmille.

Todellisuudesta tulee alisteinen idean sisäiselle logiikalle. Valheilla on rooli ”massojen mobilisoinnissa” toimissa yhteisen asian [ideologian] puolesta; näin syntyy oma legitimointi valheille (Selberg 2021, s. 188) ja vahvistus sille, miksi ideologinen todellisuus on varteenotettava ja kyseenalaistamaton mahdollisuus. Tämän muutoksen poliittinen

merkittävyys on siinä, että ideologia tarjoaa vaihtoehdon faktuaaliselle totuudelle: poliittisen arvostelman tekemisen perustaminen jaetuille faktoille muuttuu epärelevantiksi, ja arvostelmia voidaan tehdä ideologian oman narratiivin mukaisesti.

Totuudenjälkeisessä politiikassa sama logiikka ilmenee: ei valtiotason totalitarismin kautta, vaan affektiivisena, identiteettivetoisena yhtenäisyytenä, joka voittaa faktuaalisen vastuullisuuden (McIntyre 2018, s. 13–15). McIntyre esittää, että faktojen hyväksyminen tai toisaalta negaatio tapahtuu tunteisiin perustuen (ibid.). Tällainen ideologiaan tai strategiaan pohjautuva todellisuuden kuratointi haastaa jaetun todellisuuden olemassaoloa perustavalla tavalla.

Fairclough (1989) käsitteellistää ideologian diskursiiviseksi mekanismiksi, joka ylläpitää ja legitimoii valtasuhteita. Kielen avulla ideologia normalisoi tietyt tulkinnat todellisuudesta ja syrjäyttää toiset. Totuudenjälkeisessä diskurssissa tämä prosessi tulee erityisen näkyväksi: politiikan diskurssi ei enää kuvaa todellisuutta, vaan rakentaa sen ideologisten odotusten mukaisesti. Kun tosiasiallinen totuus syrjäytetään, diskurssista itsestään muodostuu taho, jossa valta vahvistaa omat ”totuutensa”. Tässä mielessä totuudenjälkeinen kommunikaatio ei pelkästään johda harhaan, vaan se rekonstruoi ideologian hallitsevaksi merkityksen kehykseksi ja tuottaa valtaa kielellisesti (Fairclough 1989, s. 17–34, 43–50, 77–89). Tämä yhdistyy Arendtin näkemykseen siitä, miten totalitaarinen ideologia pyrkii syrjäyttämään empiirisen todellisuuden sisäisesti yhtenäisillä fiktioilla (Arendt 2004, s. 474).

Arendtin ja Fairclough’n ideologianäkemyks yhdistyy nimenomaan puheessa vallasta ja todellisuutta rakentavista narratiiveista. Fairclough ymmärtää (1989, s. 31), ideologian diskursiivisena järjestelmänä, joka ylläpitää ja legitimoii valtasuhteita. Yhdessä luettuna teoriat muodostavat kuvan siitä, että ideologia voidaan nähdä niin totuudenjälkeisen politiikan alustana kuin viestinvälittäjänä. Se rakentaa diskurssia samalla esittäen itsensä todellisuutena.

Arendtin ideologiakäsityksen mukaan ideologia valtaa itselleen selittämisen monopolin. Se selittää mikä on ollut, mikä on nyt ja mikä tulee olemaan. (Arendt 2004, s. 604–607).

Ideologia ei jätä tilaa kontingenssille tai kokemukselle¹⁹. Näin se erottaa itsensä empiirisestä kokemuksesta ja muuntaa politiikkaa ennalta määrätyn logiikan toteuttajaksi. Tämä linkittyy McIntyren (2018, s. 13–15) huomioihin analyysiin ideologian yliajamiseen faktoista; totuudenjälkeinen politiikka suosii tunteiden ja ideologian sävyttämää poliittista puhetta. Faktaväitteet joko hyväksytään tai hylätään perustuen niiden soveltuvuuteen aiempien

¹⁹ Ks. tutkielman luku 3

ideologisten sitoumusten ja affektiivisten identiteettien kanssa sen sijaan, että arvioitaisiin todisteiden perusteella niiden totuusarvoa. Tässä vallankäyttäjät siis valikoi ideologialleen sopivat (alisteiset) faktat, ja sivuuttaa totuuden kokonaisuutena.

Tällainen puhe toimii Arendtin esittämänä itsestään toteutuvana ennustuksena; kun valitaan mitä on ollut ja tulee olemaan, noudatetaan totalitaarista ideologian logiikkaa; empiirinen todellisuus halutaan korvata suljetulla logiikalla (Arendt 2004, mm. s. 474). Hyvönen (2018a) on tunnistanut saman ilmiön todetessaan, että faktoista tulee vaihdettavia, valittavia tai sivuutettavia (s. 49–50). Juuri tällaisen valinnan hetkellä ideologia nappaa vallan.

Kussakin tapauksessa ideologia syrjäyttää faktuaalisen totuuden poliittisen auktoriteetin ylimpänä lähteenä. Näin ideologia voi saavuttaa faktuaalisen totuuden rakenteellisen roolin: se tarjoaa koherenssia, mutta tämä tapahtuu faktojen muodostaman todellisuuden itsensä kustannuksella. Kun diskurssi muuttuu ideologisen pysyvyyden ylläpidon työkaluksi (eikä jaetun totuus pohjaisen maailman neuvottelukentäksi; infrastruktuuriksi), valtaa ei enää käytetä argumenttien, argumentoinnin tai vakuuttelun kautta, vaan narratiivin asettamisen kautta. Tämä muutos merkitsee politiikan muuttumista moninaisuuden tilasta Arendtin kuvaamaan ”järjestettyyn fiktion”, jossa yhteinen maailma korvautuu johdonmukaisuudella todellisuuden sijaan.

Tässä kontekstissa totuuden puhuminen poliittisessa tilassa ei ole ainoastaan juuri tämän jaetun poliittisen tilan juurruttamista, vaan siitä tulee ideologiaa vastaan toimiva vastustuksen poliittinen toimi. Pyrkimyksenä totuuden puhumiselle totuudenjälkeisessä poliittisessa kontekstissa siis onkin itse *poliittisen* mahdollistaminen.

5.3 TOTUUDEN PUHUMINEN POLIITTISENA TOIMINTANA

Arendtille totuuden puhuminen ei suoranaisesti ole poliittinen toimi, vaan se on enemmänkin politiikan olemassaolon perusta. (Arendt 2006, s. 238–247). Faktoihin perustuva jaettu maailma (Arendt 2006) muodostaa perustan *vita activalle* ja poliittiselle elämälle. Arendtin teorian mukaan poliittinen ulottuvuus on olemassa tilana poliittisen arvostelman tekemiselle (eng. *judgement*) ja mielipiteiden muodostamiselle, jotka perustuvat jaettuihin totuuksiin. Näin totuus ei olekaan enää passiivinen olemassa oleva elementti, vaan rakenteellinen perusta yhdessä toimimiselle ja diskurssin syntymiselle. Ilman jaettua maailmaa (jonka juuret ovat faktuaalisten totuuksien kannattelemat), poliittinen toiminta menettää tarkoituksena ja koherenssinsa. Kun faktuaaliset totuudet muuttuvat kiistanalaisiksi mielipiteellistymisiksi, mahdollisuus kollektiiviselle poliittiselle toiminnalle romahtaa. (Arendt 2006, s. 238–240).

Totalitaarisissa yhteiskunnissa, joissa ideologialla on valta määrittää totuutta, luodaan tarkoituksellisesti (mm. propagandan avulla) kansalaisille valheellista maailmankuvaa (Arendt 1972, s. 7). Ne vääristävät faktoja ja näin luovat ideologista koherenssia, vahvistaen edellä mainittua ideologian itseään toteuttavaa ennustusta. Ideologia siis toimii deduktiivisesti yhdestä premissistä (ideasta; aatteesta) lähtien (Arendt 2004, s. 603).

Totuudenjälkeisen politiikan ja sen diskurssin jälkilöylyissä Arendtin totuuden puhumisen teoria alkaa muuttua; yhteiskunnassa, jossa koko faktuaalisen totuuden käsite on kiistanalainen, totuuden ilmaiseminen muuttuu itsessään poliittiseksi toimeksi, jolla puolustetaan jaettua julkista maailmaa. Totuuden puhuminen muuttuu poliittiseksi toimeksi, kun todellisuus itsessään on muuttunut kiistanalaiseksi (Arendt 2006, s. 247); totuuden puhuja suojelee ja puolustaa jaettua maailmaa puolustaessaan faktoja yli valheiden. Arendtin käsitys julkisesta tilasta/maailmasta poliittisten arvostelmien ja moninaisen diskurssin tilana (Arendt 2006) saa tässä uuden merkityksen ja relevanssin. Kun julkinen tila on tulvillaan ideologian ajamia diskursseja, joissa totuuden rooli kielletään, mikä tahansa yritys muuttaa faktuaalisten totuuksien roolia ilmenee poliittisen vastustuksen toimenä.

Michel Foucault'n (2001, s. 11–20) ajatus parrësiasta, rohkeasta ja urheasta totuuden puhumisesta, tarjoaa tässä hyödyllisen viitekehysten. Foucault'lle *parrësia* on totuuden puhumista vallankäyttäjää kohtaan; totuudenjälkeisessä kontekstissa tästä tulee entistä merkityksellisempää. Kun poliittinen diskurssi rakentuu valheille tai totuuden vähättelylle, totuuden puolustajat joutuvat vastakkain vallankäyttäjää tai valtaa vastaan. Foucault'n analyysin perusteella (2001, s. 11–20) *parrësia* ei ole pelkästään faktojen toistelua, vaan vastuun ottamista itselle kyseisistä faktoista kontekstissa, jossa faktuaalinen totuus on itsessään kyseenalaistettuna. Näin totuuden kertomisesta tulee väistämättä poliittista, sillä se haastaa ideologisen kontrollin diskurssista ja asettaa faktuaalisen totuuden julkisen elämän perustaksi. Tämä totuuden puhumisen muuttumine poliittista edeltävästä poliittiseksi toiminnaksi merkitsee painopisteen muutosta totuuden ontologisessa statuksessa poliittisessä elämässä.

Sekä Arendt että Foucault siis sijoittavat totuuden puhumisen suhteessa valtaan, mutta siinä missä Arendt korostaa jaetun maailman säilyttämistä, Foucault alleviivaa eettistä rohkeutta, joka tarvitaan itse puheteon tekemiseen. Siinä missä Arendt näkee totuuden puhumisen poliittisen elämän ehtona, Foucault'lle se on enemmänkin suora poliittisen rohkeuden toimi. Foucault'lle totuudenpuhujaksi asettuu tietoisesti riskin alle ja ottaa henkilökohtaisen vastuun

mahdollisista seurauksista, jotka hänen puheestaan syntyvät. Arendtille totuuden puhujan rooli ei ole läheskään yhtä poliittinen ja vallalle alistuva; totuuden puhuminen (normaalissa poliittisessa tilassa) on julkisen tilan säilyttämistä. Totuudenjälkeisessä kontekstissa Foucaultia noudatteleva näkemys muuttuukin (arendtilaisittain) oleelliseksi: totuutta puhumalla puhuja ottaa eettisen riskin siitä, että asettaa itsensä vastakkaisen ideologisen ja vallalla olevan narratiivin alaiseksi.

Viimeaikaiset poliittiset liikkeet, jotka ovat liittyneet esimerkiksi Yhdysvaltain presidentinvaaleihin, Brexitiin ja COVID-19-pandemiaan, ovat esimerkkejä jaettujen faktuaalisten totuuksien rapautumisesta. Julkisuuden henkilöt ja poliitikot, jotka levittävät vääriä väitteitä – kuten tieteellisten faktojen ja ”vaihtoehtoisten faktojen” välistä väärää rinnastamista – ovat Arendtin teoriaan asetettuna horjuttaneet yhteistä maailmaa, jolle poliittinen vuoropuhelu perustuu.

Lee McIntyren analyysi totuudenjälkeisestä politiikasta (2018, s. 13–21; s. 25–34) huomauttaa, että totuuden puhuminen normatiivisena poliittisena toimena on tullut keskeiseksi keinoksi vastustaa episteemisen vastuunkannon rapautumista. McIntyre (2018, s. 16–19) varoittaaakin, että kun totuus alennetaan ideologisten narratiivien riepoteltavaksi, demokratia itsessään on uhattuna. Demokratian ja julkisen poliittisen keskustelun arendtilainen määritelmä (Arendt 2002, s. 56–60) perustuu yhteisten totuuksien tunnistamiseen, ja kun nämä korvataan puolueellisilla tai tunneperäisillä uskomuksilla, julkinen järkiperäinen ajattelu ja kollektiivinen arvostelukyky romahtavat. McIntyren normatiivinen huolestuminen korostaa totuuden kertomisen poliittista merkitystä nykypäivänä: ilman faktuaalista totuutta demokratia menettää julkisen keskustelun perustan. Totuuden kertominen muodostuu puolustavaksi poliittiseksi eleeksi, jolla pyritään suojelemaan demokratiaa ideologiselta vääristymiseltä.

Faktuaalisten totuuksien puolustaminen tulee keskeiseksi poliittisen moninaisuuden säilyttämisessä, joka on demokratian ytimessä. Arendtin huoli siitä, että yhteisten totuuksien puuttuminen johtaa poliittisen tilan hajoamiseen, heijastuu nykypäivän totuudenjälkeisessä poliittisessä diskurssissa. Ilman yhteistä käsitystä siitä, mikä on totuus, poliittiset keskustelut romahtavat sovittamattomiksi ideologisiksi kannoiksi. McIntyre (2018) väittää, että totuuden romahtaminen tuhoaa aidon demokraattisen keskustelun perustan. Ilman faktoja keskustelun lähtökohtana sananvapauden idea muuttuu tyhjäksi; se lakkaa olemasta relevantin keskustelun foorumi ja sen sijaan se muuttuu kilpailevien, vahvistamattomien väitteiden taistelukentäksi.

Siksi totuuden kertominen ei ole vain eettinen tai epistemologinen teko, vaan myös poliittinen velvollisuus säilyttää demokraattisen elämän edellytykset.

Kun Arendtia, Foucaultia ja McIntyreä luetaan yhdessä, muodostuu koherentti kuva: totuuden puhuminen nousee politiikan ehdoksi sekä toisaalta poliittiseksi toimeksi. Totuudenjälkeisessä poliittisessa diskurssissa faktuaalisen totuuden puolustaminen on politiikkaa edeltävän moninaisuuden, poliittisten arvostelmien mahdollisuuden ja demokraattisen dialogin puolustamista. Mielipiteen muodostamisen perusta katoaa faktuaalisen totuuden painoarvon laskun myötä; mielipiteenvapaudesta ja -ilmaisusta tulee illuusio.

6 – JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa tavoitteenani oli tutkia totuudenjälkeistä politiikkaa, ja sitä, mitä siitä paljastuu totuudesta, ideologiasta ja politiikasta tulkittuna Hannah Arendtin poliittisen ajattelun sekä Foucault'n ja Fairclough'n käsitteistön kautta. Argumentoin tutkielmassani, että faktuaalisen totuuden menettäessä sitovan voimansa julkisessa diskurssissa ideologia ottaa sen roolin poliittista elämää järjestävänä periaatteena. Tässä prosessissa totuuden puhuminen poliittisessa keskustelussa muuttuukin poliittiseksi toimeksi itseäänselvyyksien toistelun sijaan. Kappaleessa viisi argumentoin, että faktuaalinen totuus toimii poliittisen jaetun maailman episteemisenä ja kielellisenä infrastruktuurina. Faktojen menettäessä niiden normatiivisen painoarvon jaettu poliittinen maailma, joka mahdollistaa ja ylläpitää poliittisten arvostelmien tekemistä sekä moninaisuutta, alkaa rapautua ja hajota.

Tämän aukon täyttää ideologia. Totuudenjälkeinen diskurssi toimii ideologisen yhtenäisyyden kautta empiirisen todellisuuden sijaan; tämä näyttäytyi Arendtin ja Fairclough'n teorioiden ja käsitteiden kautta. Diskurssi muuntaa kielen jaetun ymmärtämisen perustasta vallankäytön työkaluksi. Lisäksi huomautin, että totuudenjälkeisessä poliittisessä olosuhteessa totuuden puhuminen muuttuu ei-poliittisesta poliittiseksi teoksi. Kuten Arendt ja Foucault eri yhteyksissä osoittavat (mm. Foucault 2001, 2014; Arendt 2006, 1972), faktuaalisen totuuden puhuminen ideologisen paineen alla on vastustuksen muoto – eettinen ja poliittinen puolustus jaetulle maailmalle. Arendtin analyysi faktuaalisen totuuden poliittisesta merkityksestä, Fairclough'n diskurssiteoreettinen painotus kielen vallankäytöllisestä luonteesta, Foucault'n huomiot totuuden puhumisesta sekä sen vastuullisuudesta ja McIntyren epistemologinen huoli totuuden rapautumisesta muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka näyttää totuudenjälkeisen politiikkatyylin politiikkaa itseään ravistelevana ilmiönä.

Johdannossa käyttämäni esimerkki presidentti Trumpin totuuden sivuuttamisesta hurrikaani Marian tapauksessa osoittaa, miten faktuaalinen totuus voi menettää poliittisen merkityksensä ideologisen narratiivin astuessa kuvaan. Olen pyrkinyt tällä tutkielmalla osoittamaan, että tällaiset tilanteet eivät ole yksittäisiä tai poikkeuksellisia, vaan ne osoittavat laajempaa muutosta poliittisen jaetun todellisuuden rakenteessa.

Jatkotutkimuksessa tätä tämän tutkielman aloittamaa keskustelua voisi laajentaa esimerkiksi Arendtin poliittisen ajattelun soveltamiseen empiiriseen tutkimukseen. Mm. poliittisen viestinnän tai digitaalisten alustojen tutkimuksessa Arendtin tarjoama viitekehys voisi tuoda mielenkiintoisia löydöksiä siitä, millainen rooli puheella on jaetussa tilassa.

Yhdessä luettuna Arendt, McIntyre, Foucault ja Fairclough valaisevat sitä, miten totuudenjälkeinen olosuhde ei esitä ainoastaan tiedon murtumista, vaan rakenteellista itse poliittisen todellisuuden uudelleenkonfigurointia; uudelleen järjestelyä ja toisaalta itse systeemin rakenteellisen perustan (faktojen rooli) muuttamista.

Arendtilaisesta näkökulmasta totuudenjälkeinen politiikka ei paljasta pelkästään faktuaalisen totuuden heikkenemistä, vaan laajemmin jaetun maailman menettämistä, joka ylläpitää sekä totuutta että auktoriteettia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita faktojen muuttumista epävarmoiksi itsessään, vaan että niiden paikka jaetussa maailmassa horjuu, kun todellisuutta muokataan ideologisten tarpeiden mukaan. Enrothin (2021, s. 189) tulkinta auttaa valaisemaan tätä yhteyttä: kun poliittiset lupaukset, jotka kerran sitoivat ihmisiä yhteen, menettävät uskottavuutensa, myös tosiasioiden totuuden perustana oleva auktoriteetti romahtaa. Tästä seuraava epäluottamus instituutioita, asiantuntijoita ja todistuksia kohtaan näyttäytyy jaetun todellisuuden hajoamisena, ts. sinä ilmiönä, jota nykyään kutsutaan totuudenjälkeiseksi politiikaksi.

Totuudenjälkeinen politiikka syrjäyttää faktuaalisen totuuden ideologisella narratiivilla. Tästä narratiivista rakentuu viitekehys, jonka läpi todellisuutta ymmärretään ja jonka läpi siitä kommunikoidaan. Tämän muutoksen poliittinen vaara on nimenomaan hämäyksen sijaan asteittaisessa totuudesta välinpitämättömän asenteen normalisoinnissa – olosuhteissa, jossa jaetun poliittisen arvostelman tekeminen ja demokraattinen keskustelu muuttuvat mahdottomiksi. Tämän perusteella faktuaalinen totuus poliittisessä keskustelussa ei ole enää ainoastaan episteeminen vastuu, vaan myös poliittinen. Kontekstissa, jossa ideologia ja affektiivisuus hallitsevat diskurssia, totuuden puhumisen toimi valtaa alaa takaisin jaettuna

todellisuutena. Arendtilainen näkökulma siis kehystää totuudenjälkeisen politiikkavirtauksen nimenomaan politiikkaa ja poliittista uhkaavana ilmiönä.

Kun palataan johdannossa esittelemääni liberaalin demokratian rapautumiseen ja sen synnyttämään ajatukseen demokratian kriisistä, teoreettisen analyysini pohjalta huomataan, että totuudenjälkeisellä politiikalla on yhteys siihen, että (deliberatiivinen) demokratia ei pysty toteutumaan täydessä potentiaalissaan. Tällä tarkoitan sitä, että jos oletetaan demokratian perustuvan kansan valtaan, ei tämä valta aktualisoidu, mikäli poliittinen diskurssi ei vastaa sitä samaa todellisuutta, josta se puhuu. Kuten myös Hyvönen (2018a, s. 31) huomauttaa, huolimaton (faktoista piittaamaton) puhe pyrkii hämmennyksen synnyttämisen kautta tuomaan demokraattisen keskustelun pysähdyksiin. Faktat eivät ratkaise politiikkaa vaan määrittävät sen tilanteen, josta debattia käydään (Arendt 2002, s. 17; Hyvönen 2018a, s. 38). Totuudenjälkeinen konteksti ei mahdollista mielipiteen muodostamista todellisuuteen perustuen, vaan poliittiset arvostelmat, jotka näiden vinoutuneiden mielipiteiden pohjalta tehdään, ovat väistämättä jo lähtökohdiltaan erillisiä. Argumenttini tukee johdannossa esittelemääni tulkintaa siitä, että totuudenjälkeinen politiikka uhkaa liberaalin demokratian toimintaedellytyksiä. Demokraattisen keskustelun sumentuessa kansanvaltainen päätöksenteko vaikeutuu. Totuudenjälkeinen poliitikko siis uskoo ideologiaansa totuuden yli. Näin ollen totuudenjälkeinen politiikka ei ole vain diskursiivinen ilmiö, vaan se uhkaa itse politiikan olemassaolon mahdollisuutta.

LÄHDELUETTELO

Hannah Arendtin kirjallisuus

Arendt, H. (1972) *Crises of the republic*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Arendt, H. (1978). *The life of the mind*. New York: Jovanich.

Arendt, H. et al. (2002) *Vita activa : ihmisenä olemisen ehdot*. Tampere: Vastapaino.

Arendt, H. (2004) *The origins of totalitarianism*. New York: Schocken Books.

Arendt, H. & Kohn, J. (2006) *Between past and future : eight exercises in political thought*. New York: Penguin Books.

Arendt, H. (2007). *The Promise of Politics*. Jerome Kohn (toim.). Schocken Books, New York.

Muu kirjallisuus

Aristoteles (2012a) *Politiikka*. [Uusi painos]. Helsinki: Gaudeamus.

Aristoteles (2012b) *Metafysiikka*. [Uusi painos]. Helsinki: Gaudeamus.

Burdman, J. (2017). *Knowledge and the public world: Arendt on science, truth, and politics*. *Constellations*, 25(3), s.485–496. doi:<https://doi.org/10.1111/1467-8675.12296>.

d'Entrèves, Maurizio Passerin. (1993) *The Political Philosophy of Hannah Arendt*, Taylor & Francis Group, 1993. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=140406>.

Disch, L. J. (1993) *More Truth Than Fact: Storytelling as Critical Understanding in the Writings of Hannah Arendt*. *Political theory*. [Online] 21 (4), 665–694.

Enaudeau, C. & Bonnigal-Katz, D. (2007) *Hannah Arendt: Politics, Opinion, Truth*. *Social research*. [Online] 74 (4), 1029–1044.

Enroth, H. (2021). Crisis of Authority: the Truth of Post-Truth. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 36. doi:<https://doi.org/10.1007/s10767-021-09415-6>.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. Toinen painos. London: Longman.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.

Farkas, J., & Schou, J. (2018). *Post-Truth, Fake News and Democracy: Mapping the Politics of Falsehood*. New York: Routledge.

Fischer, F. (2022). Post-Truth Populism and Scientific Expertise: Climate and Covid Policies from Trump to Biden. *International Review of Public Policy*, 4(1). doi:<https://doi.org/10.4000/irpp.2390>.

Foucault, M. (2001) *Fearless Speech*. Edited by J. Pearson. Los Angeles: Semiotext(e).

Foucault, M. (2011) *The Courage of Truth: The Government of Self and Others II. Lectures at the Collège de France, 1983–1984*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Foucault, M. et al. (2014) *On the government of the living : lectures at the Collège de France, 1979-1980*. 1st edition. François Ewald et al. (eds.). [Online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Forstner, J. (2018) *Something Has Cracked: Post-Truth Politics and Richard Rorty's Postmodernist Bourgeois Liberalism*.

Frankfurt, H. G. (2005) *On bullshit*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

Fuller, S. (2018). *Post-Truth: Knowledge as a Power Game*. London: Anthem Press.

Gorenc, N. (2020). *Political communication in post-truth society*. *Ars & Humanitas*, 14(1), pp.73–87. doi:<https://doi.org/10.4312/ars.14.1.73-87>.

Habgood-Coote, J. (2018). Stop Talking about Fake news! *Inquiry*, 62(9-10), pp.1033–1065. doi:<https://doi.org/10.1080/0020174x.2018.1508363>.

Higgins, K. (2016) *Post-truth: a guide for the perplexed*. Nature (London). [Online] 540 (7631), 9–9.

Holpuch, A. (2018) *Donald Trump says Hurricane Maria death toll number was made up by Democrats*. *The Guardian*, 13 September. Saataavilla: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/sep/13/donald-trump-says-hurricane-maria-death-toll-number-was-made-up-by-democrats> (Luettu: 21.10.2025).

Hyvönen, A.-E. (2017) *Hannah Arendt*. Logos-ensyklopedia. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere. Verkossa: <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/arendt-hannah> (Luettu 17.9.2025).

Hyvönen, A.-E. (2018a) *Careless Speech: Conceptualizing Post-Truth Politics*. New perspectives (Prague, Czech Republic). [Online] 26 (3), 31–55.

Hyvönen, A.-E. (2018b). *Defining Post-truth: Structures, Agents, and Styles*. [online] E-International Relations. Saatavilla: <https://www.e-ir.info/2018/10/22/defining-post-truth-structures-agents-and-styles/>. Luettu: 23.10.2025

Keyes, R. (2004) *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press.

Knight, A. (1998). *Populism and Neo-populism in Latin America, especially Mexico*. *Journal of Latin American Studies*, 30(2), pp.223–248.
doi:<https://doi.org/10.1017/s0022216x98005033>.

Lammenranta, Markus ”*Tieto-oppi*”. (2014) Logos-ensyklopedia. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2014. Verkossa <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/tieto-oppi> . [Luettu 11.10.2025]

Levitsky, S. and Ziblatt, D. (2018). *How Democracies Die*. London: Penguin.

Marshall, H. and Drieschova, A. (2018). Post-Truth Politics in the UK's Brexit Referendum. *New Perspectives*, [online] 26(3), pp.89–105.
doi:<https://doi.org/10.1177/2336825x1802600305>.

McIntyre, L. (2018) *Post-Truth*. Cambridge, MA: MIT Press.

Mieliekiestsev, K. (2023). *The post-truth discourse and the politics of memory in the contemporary media spaces*. *Skhid*, [online] 4(1), pp.22–26.
doi:[https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4\(1\).275699](https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4(1).275699).

Milken Institute School of Public Health. (2018) *Ascertainment of the estimated excess mortality from Hurricane Maria in Puerto Rico: August 2017 to February 2018*. Washington, D.C.: The George Washington University. Saatavilla:
<https://publichealth.gwu.edu/sites/g/files/zaxdzs4586/files/2023-06/acertainment-of-the-estimated-excess-mortality-from-hurricane-maria-in-puerto-rico.pdf> (Luettu: 21.10.2025).

Moffitt, B. (2016) *The global rise of populism : performance, political style, and representation*. 1st ed. [Online]. Stanford, California: Stanford University Press.

Nelson, J.S. (1978) 'Politics and truth: Arendt's problematic', *American Journal of Political Science*, 22(2), s. 270. doi:10.2307/2110617.

Newman, S. (2019). *Post-truth and the crisis of the political*. *Soft Power*, 6(2), pp.90–108.
doi:<https://doi.org/10.14718/softpower.2019.6.2.6>.

Nord, Marina, Martin Lundstedt, David Altman, Fabio Angiolillo, Cecilia Borella, Tiago Fernandes, Lisa Gastaldi, Ana Good God, Natalia Natsika, and Staffan I. Lindberg. (2024). *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot*. University of Gothenburg: V-Dem Institute.

Oxford Languages (2016). *Oxford Word of the Year 2016*. [online] Oup.com. Saatavilla:
<https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>.

Schmitt, C. (2007). *The Concept of the Political*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press

Selberg, A.-K. (2021) *Politics and Truth: Heidegger, Arendt and the Modern Political Lie*.

Sepczyńska, D. (2019). *Post-Truth from the Perspective of Hannah Arendt's Political Theory*. *Filozofia*, 74(3). doi:<https://doi.org/10.31577/filozofia.2019.74.3.4>.

Tieteen termipankki: *Filosofia: pluralismi*. (2025a) (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:pluralismi>.) Luettu 20.10.2025

Tieteen termipankki: *Filosofia: kontingenssi*. (2025b) (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:kontingenssi>.) Luettu 20.10.2025

Tömmel, Tatjana and Maurizio Passerin d'Entreves. (2025) "*Hannah Arendt*", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Kevät 2025 versio), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2025/entries/arendt/>.

van Dijk, T. A. (2003). "*Political Discourse and Ideology*." In *Discourse and Society*, 14(2), 129–164.

Vinx, Lars, "*Carl Schmitt*" (2025). "*Carl Schmitt*" *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Kesän 2025 versio), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/schmitt/>.